

Наталія ХІБЕБА

*кандидат філологічних наук
доцент кафедри українського прикладного мовознавства
Львівського національного університету ім. І. Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1098-3082>
e-mail: khibeba@ukr.net*

СЛОВНИК ВЕСІЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ БОЙКІВСЬКИХ ГОВІРОК: СПЕЦИФІКА РЕЄСТРУ ТА СПОСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

Обґрунтовано важливість укладання діалектних словників, які б репрезентували лексику весільного обряду. Зазначено, що словники такого типу важливі для різноаспектного вивчення говору, формують кадастр загальнономовного діалектного словника – джерела фактажу для перспективних наукових студій із лексикології, історії мови, порівняльних досліджень тощо. Встановлено, що водночас регіональні особливості весільного обряду та його лексики мають неабияке значення з огляду на змогу репрезентувати багатоманітність і самобутність українського весілля.

Представлено один із варіантів упорядкування регіонального діалектного словника весільної лексики на прикладі бойківських говірок, укладений на основі доступних фольклорно-етнографічних матеріалів, лексикографічних та лінгвогеографічних джерел, корпусів діалектних текстів, архівів діалектологічних експедицій і власних записів авторки, зібраних польовим методом у селах Бойківщини Львівської та Івано-Франківської обл.

Визначено, що за репрезентацією говіркової лексики – це діалектний тематичний словник з елементами етнографічного коментаря, у якому засвідчено як обрядові (назви етапів весілля, обрядодій, учасників, духовно-матеріальних компонентів обряду), так і загальноновживані номінації, що стають джерелом збагачення обрядового лексикону, розвиваючи свою семантику. Зафіксовано чималу кількість слів, архаїчних за своїм значенням.

Акцентовано на важливості розлогих цитат-ілюстрацій, фрагментів зв'язного мовлення, особливо за відсутності номінації; на потребі візуалізації словникових статей, що дасть змогу одержати чіткіше уявлення про реалії весільного обряду й удоступнити тлумачення, а також на потребі лінгвістичних карт до словникових статей, які засвідчать просторову варіантність лексем.

Ключові слова: бойківські говірки, весільна лексика, діалектний словник, словникова стаття, лексикографія.

Бойківська діалектна лексикографія на сьогодні представлена досить повно, проте досі немає тематичних словників, які б репрезентували той чи той комплекс традиційної народної культури, недослідженою залишилася й обрядова лексика говору, зокрема весільна. Усвідомлення незворотної втрати інформації про весільну

звичаєвість та про її лексику мотивує укладання «Словника весільної лексики бойківських говірок», що дасть змогу не тільки скласти уявлення про регіональні особливості цього ритуально-обрядового дійства в контексті загальноукраїнського весілля, а й збагатити діалектну лексикографію новим фактажем.

Джерелом словника стали доступні фольклорно-етнографічні матеріали (опубліковані в часописах кінця XIX – початку XX ст. («Зоря», «Lud», «Матеріяли до українсько-руської етнології»)), весілля з різних теренів Бойківщини: сіл Дидьова (Іван Кузів), Мшанець (Володимир Гнатюк), Гвоздець (Юрій Кміт), Лавочне (Зенон Кузеля), Ясень і смт Перегінське (Юзеф Шнайдер); лексикографічні та лінгвогеографічні джерела, корпуси діалектних текстів, архіви діалектологічних експедицій, спеціально записані для «Атласу української мови», які зберігають у відділі української мови Інституту українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича (м. Львів) (50-ті роки XX ст.)¹, і власні записи авторки, зібрані польовим методом у селах Бойківщини Львівської та Івано-Франківської обл., що відображають говіркове мовлення бойків від кінця XIX ст., ілюструють динаміку складу весільної лексики говору.

До словника залучено інформацію про дошлюбне спілкування молоді, особливості шлюбної поведінки бойків, правила, які регулювали дошлюбні інтимні стосунки в бойківському селі на межі XIX–XX ст.; у сконденсованій формі експліковано етнокультурну інформацію про створення сім'ї як пріоритету повноцінного життя, про засудження дошлюбних інтимних стосунків і народження нешлюбних дітей, про осуд повторних одружень та засади у виборі шлюбного партнера, які не тільки цементують інститут сім'ї в Галичині вказаного часу, а й зберігають рудименти архаїчних, здебільшого втрачених, звичаїв.

Мовно-культурний аспект шлюбних домовленостей бойків представлено в номінаціях відповідних усних і письмових угод, адже дошлюбне звичаєве право бойків – продуманий порядок відшкодування матеріальних та моральних збитків для обох сторін, укладений відповідно до моральних цінностей, досвіду та світогляду цього етносу. Народне право передбачало також вирішення й інших питань, зокрема утримання батьків після одруження дітей, розподілу майна, забезпечення старости бездітному подружжю та умов для нешлюбних дітей, удівців і вдів тощо.

Моральні й етичні цінності бойків позначилися і на назвах вагітної дівчини – у загальновідомих номінаціях фізіологічного стану жінки і в номінаціях із вираженою оцінною семантикою: схвальною чи осудною.

Пропонований словник репрезентує як обрядові (назви етапів весілля, обрядодій, учасників, духовно-матеріальних компонентів обряду), так і загальноновживані номінації, що стають джерелом збагачення обрядового лексикону, розвиваючи свою семантику. І навпаки – чимало «весільних» назв уже втратили своє обрядове значення, сформувавши загальноновживану семантику.

Реєстр словника охоплює насамперед назви тематичної групи весільної лексики, яких не засвідчено в різних за обсягом словниках і словничках бойківських говірок² [Он.; Матіїв; ЕБ], а також лексеми, які зафіксовано з іншою

¹ Матеріали діалектологічної експедиції із с. Бориня Турківського р-ну (тепер – Самбірського) та с. Коростів Сколівського (тепер – Стрийського) р-ну Львівської обл.

² Детальніше див.: Онишкевич М. Словнички та словники бойківських говірок. *Вісник Львівського ордена Леніна державного університету ім. І. Франка. Серія філологічна*. Львів, 1966. Вип. 4. С. 94–100.

обрядовою семантикою (наприклад, *пóвниця* ‘бокал, глечик’ [Он. II: 230] – *пóвниця* ‘обдаровування наречених’ (Кр)) або ж із загальноновживаною (*служáля* ‘наймичка’ [Там само: 230] – *служáля* ‘жінка, яка прислугує на весіллі’ (ВСт)). Репрезентовано чималу кількість слів, архаїчних за значенням. Деякі лексеми з обрядовою семантикою сьогодні не зрозумілі навіть для респондентів старшого віку. Цінні для лексикографічної праці такого типу, безперечно, раритетні слова та вислови, які вдалося зафіксувати.

До «Словника весільної лексики бойківських говірок» увійшли слова, словосполучення, описові конструкції, фразеологізми, паремійні одиниці.

Фразеологізми з обрядовим значенням, залучені до реєстру словника, вирізняються специфічними рисами, джерела яких – у національній культурі краю, символіці, традиціях. Частина весільних фразеологізмів вузьколокальна, мотивація інших дедалі частіше стає більш затемненою через редукцію, архаїзацію та факультативність деяких обрядодій. Фразеологізації зазнають вільні словосполучення, набуваючи переносного значення завдяки метафоризації, і навпаки – поодинокі «весільні» фразеологізми стають загальноновживаними. Корпус таких зафіксованих фразем дає змогу висвітлити їхній прихований зміст, встановити мотиви виникнення, виявити особливості зовнішньої форми та формування значення, фразеопродуктивність.

Словник допоможе «відчитати» компресовані «сюжети» весільних обрядів, звичаїв, традицій, зафіксованих у численних пареміях з обрядовим компонентом, однак загальне значення яких – загальноновживане: чимало таких мовних конструкцій сформувалося з обрядових пісень («ладканок»), традиційних весільних висловлювань і промовлянь. Залучено також паремійний матеріал зі збірника «Галицько-руські народні приповідки» Івана Франка (у досліджуваній лексикографічній праці слова з обрядовим значенням виступають реєстровими одиницями, складниками паремій та принагідно – у коментарях укладача) [Фр.].

Весільна лексика становить особливу «підмову» говору, вивчення якої передбачає залучення широкого екстра- й інтралінгвального тла. Тому до реєстру внесено фрагменти зв’язного мовлення, завдяки яким змодельовано загальний уклад духовно-матеріального життя бойків. Ідеться про усталені мовленнєві формули-побажання, настанови, прокльони, замовляння, а також приказки, прислів’я, порівняння, мінітексти, які виголошують під час виконання тієї чи тієї обрядодії або які стосуються обрядодій.

Щоб удоступнити такий словник для якнайширшого кола зацікавлених читачів, застосовано спрощене транскрибування текстів. Назви, зафіксовані в лексикографічних та етнографічних матеріалах, подано за першоджерелом. Наголос у текстах надрядковий (у деяких першоджерелах його не зазначено).

Загальновідомо, що павзи в діалектному мовленні не завжди відповідають сучасній пунктуації, тому в ілюстраціях дотримуємося павзації мовця. Знак оклику (!) та знак запитання (?) відповідно відображають інтонацію окличних та питальних речень.

Подано розлогі ілюстрації, які виявляють текстову поведінку слів з обрядовим значенням. Тексти-цитати цікаві тим, що частково репрезентують і автентичне бойківське весілля, і народну філософію, пов’язану із загальнонародськими цінностями. Ілюстративний матеріал різного обсягу, подекуди у вигляді мікротекстів, дає змогу витлумачити вокабули, проілюструвати особливості досліджуваних говірок

і водночас пізнати мовно-культурний світ бойків. Урізноманітнюють словник і народні сентенції про морально-етичні правила поведінки мешканців цього терену, реалізовані в мовленнєвих формулах подяки, прохання, заборони, оберега тощо. Пояснення упорядника в цитатах-ілюстраціях подано у квадратних дужках [‘свідок нареченого’ – Н. Х.], а доповнене слово – у трикутних: її <молоду> поховали.

Структура словникової статті та її оформлення вже адаптовані у словниках серії «Діалектологічна скриня»³: реєстрове слово, яке передано літературною графікою (за абеткою), граматичний коментар (для іменників зазначено число; збірні іменники позначені скороченням *зб.*; для дієслів – вид), ремарки подано курсивом (вказують на стилістичне або емоційно-експресивне забарвлення), тлумачення, географічні дані (скорочення назв населених пунктів, у яких зафіксовано лексему), ілюстративний матеріал.

Значення реєстрових одиниць витлумачено літературним відповідником (**корогва́й** ‘коровай’), описово, за допомогою синонімів (**коло́бильці** ‘атрибут дружби; палиця із дзвінками і калаталкою вгорі, когутовим пір’ям і кількома колосками вівса й жита, яка внизу має ремінь, щоб за потреби повісити на руку’) або за допомогою вокабул, які виділено курсивом (**капту́р** ‘головний убір нареченої до обряду *покривання*’). Значень літературних слів не подано, а лише їхню обрядово марковану семантику.

Фонетичні та граматичні варіанти подано як окремі гасла, вони мають відсилач (→) до інваріанта (найбільш належний до літературного відповідника або ж – за його відсутності – за абеткою): **слюб** → **шлюб**. Фонетичні варіанти викладено в дужках: **дру́жка** (**дру́шка**).

Усвідомлюючи, що про синоніми можна говорити тільки в межах однієї говірки, після значка || наведено назви з ідентичним значенням, які функціують у різних говірках: **запоро́бжці** *перев. мн.* ‘сторонні люди, не запрошені на весілля, які, однак, спостерігали за перебігом дійства’ || **незапоро́шені, непоро́шені, підвесільні го́сті, підворо́тники, побоб́чні; косма́та** *ім.* ‘мати нареченого або нареченої, одягнена в кожух вовною доверху’ || **ба́ба в кожусі, коструба́та**.

Традиційно значення багатозначних слів сформульовано під одним гаслом, причому першим подано первинне чи найбільш поширене в говірках; засвідчені омоніми – в окремих словникових статтях:

до́ля¹ 1. барвінковий вінок, який виплітали в домі нареченої і підвішували (прикріплювали) над нареченими, коли вони сиділи за весільним столом (Кр, Шм): До́лю вішали над молодими, коли вони сиділи вже за столом, то як де (Кр) || **гре́гор**.

2. коса, сплетена з мирти, яку наречена перед весіллям підвішувала в хаті під образами [ЕБ: 48].

3. вінок із барвінку, який прикріплювали над вікном хати, у якій відбувалося весілля (Кр, Шм): У нас була́ і кру́гла <до́ля>, а була́ і так, що вішали отакім просто вінкoм над вікном (Кр).

Після весілля дівчата хапали *до́лю*: хто швидше вхопить, той швидше вийде заміж: Коли́ молоді́х, вже молоду́ в кінці́ весі́ля пов’язали́ в ху́стку, значить, то

³ Книжкова серія, заснована 2003 р. у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (Львів).

тоді друшкі і дружбі, котрі швідше, хапáли ту дóлю з вікна. Хто швідше вийде заміж (Кр).

дóля² солодкий святковий хліб, який несли весільні гості як подарунок нареченим [див.: ЕБ: 48].

Словосполучення, фразеологізми, описові конструкції переважно подано під опорним словом після значка ♦ (під іменниками та дієсловами; однак цього принципу не завжди дотримано з огляду на контекст функціонування мовних одиниць та їхнє змістове навантаження), наприклад:

- ♦ **ста́роста бра́нський** → **бра́нський**
- ♦ **ста́роста дівцо́цький** → **ста́роста**
- ♦ **ста́роста дівчо́чий** → **ста́роста**
- ♦ **ста́роста молоді́** → **ста́роста**
- ♦ **ста́роста прида́нський** → **ста́роста**.

Стилістично марковані слова позначено ремарками: *згруб.* – згрубіле (*чипчіще, найдуши́ско, батяру́га*), *здр.* – здрібніле (*на́личка, ціпо́йко*), *знев.* – зневажливе (*діву́ля, розве́деник, розві́дниця*), *жарт.* – жартівливе (*гу́гі-му́гі, чі́та*), *пест.* – пестливе (*марша́вочка, цепенра́йко, старостойко*), *вульг.* – вульгарне (*гоні́тися, тига́тися, курва́ль*). Замарковано евфемізми (© я така сама́, як мо́я ма́ма *евф.* вислів, який промовляє під час шлюбу наречена, яка має менструацію (Рс)), застарілу (срібля́нка *заст.* ‘спеціальний порошок, який використовували для оздоби весільного *вінка́* нареченої’) та рідковживану лексику (закося́ни *рідк.* ‘гості нареченої, які приходять на частування до нареченого’).

Стрілками ↔ позначено слова з ідентичною семантикою: спрóбування ↔ за́прóсини.

Якщо значення слова не вдається точно з’ясувати або ж воно сумнівне, недостатньо зрозуміле з ілюстрації, використано знак запитання [?], наприклад, **бурошкі́** *тільки́ мн.* ‘вироби з тіста у формі кульок як прикраса на весільному хлібі’ [?] (Мж).

Для словника такого типу важливий етнолінгвістичний коментар, адже навіть за відсутності номінації збережено фрагменти багатого, поліфонічного, насиченого весільного обряду. Тому до словникових статей доцільно залучати аудіофрагменти, що дасть змогу відчувати специфіку говірки, лінгвістичні карти, які засвідчать просторову варіантність лексем, наочні ілюстрації (малюнки, фотографії тощо) про реалії весільного обряду.

Інші скорочення:

- у.н.п. – усі населені пункти
- б.н.п. – більшість населених пунктів
- док. – доконаний вид
- ім. – іменник
- кул. – кулінарне
- муз. – музичне
- перев. – переважно
- церк. – церковне

Умовні позначення:

◆ – стійке словосполучення, синтаксична конструкція або фразема

■ – приказка, прислів'я, народне порівняння

◆* – проклин

⊠ – передбачення

✂ – прикмети гармонійних подружніх стосунків

⊗ – побажання

◎ – звичаєві настанови, мовленнєві формули-поради: «як і що треба робити» під час весілля для повноцінного й щасливого, за народними мірками, сімейного життя; виконання таких народних приписів, на думку бойків, має забезпечити добробут, злагоду в подружжі, легкі пологи жінки, народження дитини визначеної статі, зокрема хлопчика, тощо

● – звичаєві заборони на весіллі, які стосуються передусім нареченої (наприклад, не можна дарувати навиворіт подарунки батькам і родичам нареченого; дивитися в піч або ставати на поріг (позаяк помре свекруха); не можна торкатися до короваю (забере все багатство за собою); бути непричесаною (не вмітиме тримати порядку вдома) тощо. Удовиці або розлученій жінці заборонено брати участь у важливих обрядодіях (барвінковому, коровайному та ін.), *старостині* – оглядатися (діти будуть затинатися) тощо

◎ – усталені мовленнєві формули, які виголошують під час запрошення гостей на весілля, благословення наречених та ін., образні висловлювання, які промовляють під час обрядодій або які стосуються обрядодій (наприклад, *Мбі ключі в вієсі, ходіт дівчата за мнов всі* – так промовляє наречена, ідучи до шлюбу, щоб інші дівчата швидко вийшли заміж)

⊗ – мінітексти

♪ – ілюстрації з пісень

«Словник весільної лексики бойківських говірок» – джерело нових наукових пошуків, добра нагода пізнати мовно-культурний світ представників цієї етнографічної групи, змога реконструювати весільний обряд і загальну модель укладу життя бойків в аспекті морально-етичної шкали. Такий словник – украй потрібна лексикографічна праця, багатий матеріал якої сприятиме дослідженню колоритного говіркового мовлення.

акт *рідк.* 1. церковний або звичаєвий обряд [(ДзГ) Кміт²: 9; Он. I: 34]

2. ↔ **весіля 2** [(Бт) Свенц.: 16; Он. I: 34 (за I. Свенціцьким)]

◆ **весільний акт** ↔ **весіля 2** (НГс, Трл): Після того уже великого танцю вся родіна, той акт весільний, який там був присутний на тому весілю, всі перетанцювали з молодію (НГс); ♪ На дзінь добри, на дзінь добри, алі не кождому, пану ойцу, пані матци й цілому акту весільному (Трл)

АМЕРИКАНЬСЬКИЙ:

◆ **американська хустка** → **хустка**

АНГЕЛ оздоба з тіста у вигляді небесної істоти – ангела – на весільному короваю нареченої, яка «має її оберігати»: Я молодій пекла ангела, і довкола квіти, виногра́д. А молодому ко́шик с цвѣтами. Молодїй трѣба, шоб хоронїв ї ангел (Іл)

АНТРЕТІЗНА ↔ **ерцетіза**

АРЦИ́ЗА ↔ ерцеті́за

АРЦИТИ́ЗА ↔ ерцеті́за

АРЦИТИ́ЗНА ↔ ерцеті́за

А́ГЛАСНИЙ:

◆ **а́тласна сто́нчка** 1. атласна стрічка, яку пришивали до наміткоподібно-го головного убору нареченої: Жінке́ сходя́щі увечі́р в п'ятни́цю і плéли ві́нкé. Прикрі́плювали різні а́тласні стончкі́. Нитка́ми, го́лкою і нитко́ю, і так прикрі́плює до пере́мету (СНБ)

2. атласна стрічка, якою обв'язують коровай: А ще сто́нчков а́тласнов ши́роков так об'э́зували корова́й той навко́ла (СНБ)

БА́БА¹ 1. наречена після обряду *чипчання* (Б, Дн, Мш): Заві́ли хусти́ну, і вже не молоді́ця, а вже ба́ба (Мш) || **жі́нка 1, жона́, заві́та, замолоді́чена, молоді́ця**

2. псевдонаречена в жартівливій обрядодії підміни || горба́та ба́ба, ди́ка ба́ба, дру́га, інча, на́маяна, незда́ла жі́нка, пере́брана, переоді́та, спеціа́льна ба́ба, ста́ра ба́ба, ста́ра ба́ба незда́ла, страпа́та, чу́чело

◆ горба́та ба́ба ↔ ба́ба¹ 2: Потому́ вбира́ли ба́бу, таку́ горба́ту, горб. Таку́ вели́ку ля́льку зроби́ли, дітину́ таку́ вели́ку зроби́ли, йой! Сьмія́лися! (Мл)

◆ ди́ка ба́ба ↔ ба́ба¹ 2: А вони́ прибе́рут таку́ ди́ку ба́бу, ди́ку ба́бу прибе́рут, о. Пелеха́ту прибе́рут, пока́зуют... Собі́ шось пока́жут таке́, чу́чело. Коме́дія бу́ла вся́ка. Та й шо то́то говори́ти, а типе́р цілко́м не так. Тоді́ приво́дят молоду́, пока́зуют молодому́, і вже молоді́й сіда́т за сьги́в (ЛБ)

◆ спеціа́льна ба́ба ↔ ба́ба¹ 2 [(Прс) Ков.-Фуч.: 148]

◆ ста́ра ба́ба ↔ ба́ба¹ 2: Даю́т таку́ ма́рлю, а́я. Найпе́рши даю́т таку́ ста́ру ба́бу, а по́тім даю́т дру́шку, дру́шку виво́дять, по́тім дру́гу дру́шку, а на́решті та й вже ка́же, шо «і́ тота́ фа́йна, і тота́, а́ле то ще не така́, ка́же, як ми хо́чемо». І на́решті вже приво́діт тоту́ <справжню> молоду́ і вже тогди́ всьо. «О, ка́же. Отото́ на́ші» (СНБ)

♪ Ой кувала́ зозу́лечка,

та сі́ла на гра́ба.

Не да́йтеся підману́ти,

бо то ста́ра ба́ба (Гл)

◆ ста́ра ба́ба незда́ла ↔ ба́ба¹ 2 [(ЯЗм) Гліб.: 158]

3. жі́нка: Та й зроби́ли весі́ле, та й живу́ дотепе́р з ба́бов (Лк); Ну десь там, мо́же, яку́сь жі́нку, ста́ршу ба́бу таку́, зна́ють, шо вона́ й так не пі́де на весі́ле <не прося́ть> (СНБ); Баби́ ла́ткали за сто́лом (Трл)

◆ **баба в кожусі** ↔ **косма́та**: Виходи́ть баба в кожусі – вовно́ю наверх – з хлі́бом на голо́ві [Мис.: 34]

◆ **ба́ба, шо ла́ткає** ↔ **ва́йда**: То сходи́цьці такі ста́рші ба́бі, плету́т той віне́ць, там ла́ткают. Там в нас є така́ і́дна ба́ба, шо вона́ бі́дна сла́ба, вона́ як ла́ткає, то сі́ пла́кати хо́чи (ДБ)

◆ ба́ба, шо плéла віно́к ↔ сва́ха 3: Ну такі бу́ли ба́бі, жо плели́ ві́нкі. Вмі́ли ла́ткати, прила́ткували (ДБ)

♪ Пішла баба по перець, надивав ї старець, припер бабу до дверець, розсипав ї перець «жартлива примівка взята із весільної пісні» [(Кнг) Фр. III: 491]

♪ Пішла́ ба́ба на пе́риц,

та ї наді́бав ста́рец.

Припéр ба́бу до двéриц.

Ба́ба то́го хоті́ла,

бо перцьо́м шелесті́ла (Лп)

БАБИЦЬ головень [Он. І: 37; Матіїв: 19]; риба, яка має гладку шкіру без луски з великою головою, водиться в гірських річках [Кур.: 327]

✠ Під час *мітвин* наречена мала дивитися у воду, щоб, побачивши і порахувавши *бабців*, довідатися, скільки матиме синів:

♪ Диви ся, Аннице, в воду,

Ци сут у воді бабці,

Ци будут в тебе хлопці.

А кілько в воді бабців,

Тільки в Анниці хлопців [Куз: 149]

БАБА² 1. щоденний неприкрашений хліб, який гості приносили на весілля (Вл, Ур): Нєсла а́бо було́к, а́бо ба́бу пекла́, а́бо ми́ску збі́жа яко́го. І то таке́ бу́ло бідне́ньке весі́ле, там па́ру ко́пійок, не та́як типéр, не зна́ти шо да́ру́ют. А пото́м вже пі́зніше вже не́сли цу́кор (Ур) || **буха́нка хлі́ба 2**

2. головний весільний хліб, оздоблений, призначений для розподілу між гістьми; *ба́бу* ніс *дру́жба* до церкви: На дру́гу неді́лю ще ся зби́рали, тогди́ коро́гва́й кра́яти, бо там ще бу́ли коро́гва́ї. Молоди́й дава́в коро́гва́ї та́кі печéні вели́кі, як в нас ка́зали, та́кі ба́бі печéні, вели́кі, убра́ні. Дру́жби то́то не́сли, як до шлю́бу на́віть ішли́ (СНБ) || **коро́ва́й**

БАБА-НЕВІСТА ↔ **сва́шка 2** [Мис.: 25, 28, 32, 48]

БАБІЙ хлопець, який одружується із жінкою, яка має дитину: Ба́бій, шо йшов на діти на дру́гі (Рс)

БА́БКА круглий хліб, зверху оздоблений переплетеним у вигляді коси тістом, який кладуть на стіл перед нареченою: Пéрет молоді́ю сто́ят та́кі ба́пки фа́йні та́кі, ви́роблені, с косичка́ми, та́кий хлі́б кру́глий фа́йний пе́чений (Ос)

БАВІВНИЦЯ хустка, яку зав'язувала мати нареченій поверх очіпка:

♪ Здогадайся, мати, що маєш доньці дати –

Чепець і бавівницю –

Зробим з неї молодицю [Васил.: 89]

БАВТ (**ба́втя**, **балт**) *заст.* весільний атрибут *дру́жби* – сокирка на довгій ручці; весільний ціпок-топірець [(Лб_С) Кміт²: 10; ЕБ: 12]. На Бойківщині топірцем-*бавтям* «віддавали честь» порогові, який застелювали ліжниками, веретами [Здор.: 100] || **сокі́рка**, **топі́р**, **топі́рець**

БАВТЯ → **бавт** [(Бт) Он. І: 38; ЕБ: 12]

БАГА́ЦТВО (**бога́цтво**) ↔ **віно́ 4**: І там в ку́фрі бага́цтво ї́й ма́ма да́ла. Дава́ла верéту, дава́ла беса́ги. Верéта, то типéр ка́жут хідни́к. Беса́ги дава́ла, би ма́ла чим горба́тіла (Ур)

БАЖА́НЯ віншування, побажання батьків нареченим: Молодо́го ба́тькі си́да́ють, там благосло́венство, бажа́ня для молоді́х на до́бре житя́ (НГс); Прóщі, то ба́тькі гово́рили, розумі́єте, там бажа́ня. Ста́роста там ї́м дае́ слова́, а вони́ <й ка́жуть> «Най Бог благосло́вить і ми благосло́вімо» (НГс)

БАЗа́РЬ *заст.* вечірка з танцями [(Орв) Кміт²: 10; (Д, Лб_С) Он. І: 40]

БА́ЛЕЦЬ (**ба́лиць**, **ба́лиць**) 1. полотно (переважно фабричне) як весільний подарунок нареченої свекрусі (Бт, ВЯБ, Дб, Кр, Лб, Лв, Лп, Мт, Ор, Пр, Св, Ур) [Кміт¹:

98; Кузів: 317; Куз.: 146; Гнат.: 28; (Ж) Он. I: 41; ЕБ: 13; Збор.: 185]. Метраж *бальцю* – 3–4 м – зумовлений його обрядовим використанням: свекруха, загорнувшись у подароване полотно, танцювала зі своєю невісткою або зі *старостою*. Після весілля з *бальцю* свекруха «шось се шéла» (Кр). На Бойківщині вручення *бальцю* – важливий та урочистий етап весілля, адже цей подарунок – знак подяки за дар народження та виховання сина – гідного чоловіка для майбутньої невістки. Дарункові для свекрухи наречена приділяла особливу увагу, позаяк *балець* «оцінювали» привселюдно під час символічного танцю із цим полотном (сучасне – хустка) або ж випитували після весілля, що свекруха отримала в подарунок: *Балець*, то полотно велике, три метри полотна. Співали: «Біленький, як лебедец, тоненький, як папериц» (Ур); Полотно біленьке máло бúти, три метри полотна білого. Ні два, ні чотири, а три хіба máло бúти. Аби́ бúла не páра (Ур); Давáла молоді́ця ма́мі молодóго бале́ць. Три метри полотна́ білого і в тім танцюва́ла із молодóв, з свої́ов неві́стков (ЛБ); А як ма́ли ужé почі́пчáли молодóу, тоді́, як вже зав'язáли в ху́стку, тогді́ молодá ма́ла даті́ бале́ць. Називáлося такé бі́ле полотно́. То молодá ма́ла даті́ ма́мі молодóго. Купі́ти полотна́ білого, заві́ти тудá стру́чень та́кий, в платі́нку та́ку (Кр) || **балець на палець**

♦ **балець на палець** ↔ **балець 1** [(Нч) Фр. III: 493 («балець – весільний дарунок, рантух, більша або менша штука білого полотна»)]

♦ **гуля́ти в бальцю́** танцювати (тричі обертагися), загорнувшись у *балець*-полотно (про матір нареченої): Це називáют бале́ць, кусо́к полотна́. Обв'язували ма́тір, завивáли в хусті́ну і тогді́ приспівували ма́тері, шо йшла́ получáти бале́ць:

♪ Ході́, ма́мцю, до сто́лу,
ді́ждáлася го́нору,
ти сі́на годувáла,

би-с в бальцю́ погуля́ла (Гл) || **гуля́ти під бальцо́м, іті́ в бале́ць, танцюва́ти в бальци́ (бальцю́), танцюва́ти під бальце́м (бальцо́м)**

♦ **гуля́ти під бальцо́м** ↔ **гуля́ти в бальцю́:**

♪ Ма́ма сі́на кохала,
аби́ під бальцо́м гуля́ла (Кр)

♦ **іті́ в бале́ць** ↔ **гуля́ти в бальцю́:** То ше бра́ли вели́ка та ху́стка, шо свекри́ йшла́ в бале́ць (Лс)

♦ **коротóйкий бале́ць** невелике полотно, яке отримувала свекруха як подарунок від своєї невістки; *коротóйкий бале́ць* не давав змоги свекрусі загорнутися в нього й взяти участь у танцю-подяці, сигналізуючи про те, що не заслужила *бальцю*, адже не виховала для майбутньої невістки гідного чоловіка || **курті́й бале́ць**

♪ А я сина́ годувала, мидок солодо́йкий,
Подивлю́ся до́лі собов, бале́ць коротóйкий.
Ой на горі́, на високі́ дує заві́рюха,
Ти лі́шого ни варту́еш, бо твій син биз вуха́ [(Лм) ФАКУФ]⁴

♦ **курті́й бале́ць** ↔ **коротóйкий бале́ць:** Ма́мі молодого да́йи вели́кий обрус, бале́ць. Вона́ завинé сьа і йде гуля́ти в н́йм. Як за курті́й бале́ць, спі́вайи: Ішлáм з лу́шка, напі́лам сьа, Найшлáм гáтки, – заві́лам сьа. Подиві́ сьа, паньі́ Янье́, Якé сьльі́чне завивáнье [Гнат.: 28]

♦ **скака́ти бальця́** скакати по лавці́, тримаючи *балець* (про матір нареченого).

⁴ Інформатор: Чуплак Анастасія Миколаївна, 1939 р. н., с. Лімна Турківського р-ну. Запис 10.07.2008.

Свекруха, отримавши подарунок від нареченої – *балець*-полотно, мочила його у воді, тоді скакала по лаві й «била» ним весільних гостей (Тр, Тш): Молодій приводит молоду до себе і там уже скачут бальця. Такий закон був. Типер вже мало того є, але є. То сьпівают і так говорят: «А я синка годувала, шоби-м в бальці поскакала». І танцюють тріхи (Тш); Та то як пропій прийде за молодів. Бальця скачут – і вже по всьому (Тш) || **скакати в бальці (бальци), скакати з бальцом**

♦ **скакати в бальці (бальци) ↔ скакати бальця** (Тр, Тш): Пригадую, як то моя цьоце, як брат мій сі женив. Та й вже староста, і цьоце брав за кухарку. Як то ше були лави колісь такі. Взела такий рушник, намочила в воду, і скакала по цій лаві, а той вуйко вже був нанизу, вже староста. І як то сьпівав? «Би-м си в бальци поскакала, би-м си синка годувала». Мала мама скакати і тим рушником била так. Шо як вуйка вдарила по очох чи куди, шо вуйко сі загнівав (Тр)

♦ **скакати з бальцом ↔ скакати бальця** (Тр, Ур): Скакала мама с тим бальцом, вже чоловікова мама. Скакала с старостов піт тим бальцом, танцювала (Ур)

♦ **танець під бальцем** танець весільного старости з матір'ю нареченого, під час якого їй на голову клали хліб, а зверху обоє накривалися полотном. Танцюючи коломийку, староста намагався відкусити шматок хліба (*стручня*). Після танцю хліб розподіляли між усіма учасниками весілля: То називалося танцювати під бальцом. Значить, то був хліб, хліб клали на голову мамі, накривалися староста з мамою білим полотном, і грала музика коломийку. Староста кусав той хліб, зубами тримав, і танцював з нею коломийку. І потім тим хлібом обділювали всіх гостей. То називалося, то полотно, то була відзнака, молода мусіла дати то полотно за то, що мама вигодувала сина. Називався танець під бальцем (Кр)

♦ **танцювати в бальци (бальцю) ↔ гуляти в бальцю** (Лб, НГс): А балиць, то є в нас. То молода мала принести мамі молодого кусок полотна якогось такого дорюгшого старалася, не менше трьох метрів, то називався балиць. Коли він прийшов за нев, шо я кажу, з малою кількістю людей повертався, і вона <молода> зразу с собов брала один балиць... І там вручали чи на площаци, чи в хати... і вона <молодого мама> мусіла затанцювати у тому бальци. Староста крутив так нев добре по всіх кутах, замотают у три метри полотна і попробуй ся вирви, бабо! Вона ся спрощувала, каже: «Вже хватит, буде-буде» (Лб)

♪ Мати сина годовала,
щоби в бальцю танцювала.
А хто сина не годусь,
та й у бальцю не танцює (НГс)

♦ **танцювати під бальцем (бальцом) ↔ гуляти в бальцю** (Кр, Ям) [Кузів: 319]: Староста молодого с свекрухов. Вони обє танцювали. Так танцювали під тим бальцом! То страшне! (Ям)

♦ **файний балець** достатня кількість полотна, яке невістка дарувала свекрусі, що під час весілля давало змогу їй «гоноруватися» – замотатися в нього й тричі затанцювати (обернутися):

♪ Не жаль ми, не жаль,
Жи я з газдов спала,
Жи я собі в свейі свახы
Файный балець дыстала [Гнат.: 28]

☉ *Балець* свекруха кидала на піч, щоб у подружжя народжувалися хлопці: Кидали на піч, абі ся хлопці родили (Ур)

☉ Свекруха, отримавши *балець* від нареченої, кидала його на полицю з посудом і промовляла, ініціюючи народження хлопців або дівчат: «Кидаю межи го́ньці, би там веліся хлопці, кидаю межи баняча́та, щобі веліся дівча́та» (Лс)

♪ Дає невістка балиць...
білейкий, як папериць.

Вержти його межи го́ньці,
би ся родили хлопці (Яв)

✠ Скільки в тім бальці дірок,
Стільки невістці діток.

Скільки в тім бальці гудзиків,
Стільки невістці синків.

Скільки в тім бальці ниток,
Стільки невістці доньок [(Пк) Пісні]

2. *заст.* полотно, яке клали нареченій на шию: «На шию беруть довгий балець так, що его крайкою припасують, а кінцѣ спадують; на грудяхъ звязують той балець гарасѣвкою червоною, а до руки беруть хустки червоної, броцки» [(Д) Кузів: 282]

3. *заст.* полотно, яке дарувала мати нареченої матері нареченого:

♪ Ой шось тут має бути
від свахе до свахе.

Має бути балець, тоненький, як папериць,
біленький, як лебедиць (Ям)

4. весільний подарунок нареченої свекрусі – хустка, яка замінила *балець*-полотно (Лс, Ор, Ям) [Мис.: 34, 45]: Потім дарувала молоді подарунки молодого батька, матері, там хустка в нас кажуть, балець навіть (Ор)

◆ **танець під бальцем** танець нареченої з весільним гостем під хусткою, яку за чотири кінці натягали над ними *дружбі* та *дружкі*. Після танцю («покрутившись») гість дарував гроші, кидаючи їх на хустку (Лс). У деяких бойківських селах наречена танцювала сама з подарунком або з родичами, поклавши *балець*-подарунок на голову (Гл); *старший дружба* танцював із весільним гостем, тримаючи йому на голові подарунок від нареченої (Трл). Під час такого символічного танцю нареченої з подарунком *староста* тримав тарілку, на яку весільні гості клали гроші (НГс) та ін.: В нас ото танець під бальцем було у тому селі... То вже після весіля. Віспівали «Многая літа», молоді виходила на середину. Тут дружкі й дружбі по боках чотири тримали ту хустку, а молоді все піт тою хусткою брала всіх гостей по порядку танцювати... всі сиділи навколо, і молоді до кожного підходила, брала його до танцю. Там музика грала, закрутила, ну вальс переважно грала, в один бік чи в другий бік закрутила, і той там гість кидав у хустку, що міг (Лс); А на той танець, танець під бальцем, то багато гроші не кидав, то рідко хто був богач, що міг кинути багато. То давали чи рубль, чи п'ядесять копійок, чи десятку, чи п'ятку. Якшо когось з родини молоді не взяла до танцю, значить, вона його образила. Це була просто як повага до тих гостей, що були на весіллі (Лс) || **танець під хусткою, дарунків танець**

5. (мн. **бáльці**) будь-який весільний подарунок нареченої батькам і родичам нареченого (ВСт, Пт, Рс, Трл) [(Хв) Кміт²: 11; Он. I: 41; (Ял) Сокіл: 598]. Наприклад, свекрусі часто дарували одяг (Гв, Д, Лв, Лс, Мл, Мш, Ям): *Бáлець ту мамі давали який найліпший, а там сестрам юш там по хустиньці, чи там на сукенку, їке могли (Ос); То ввечері, як є перепііни, перепивають, то в перепіінах невіста дає, молодá дає бáльці родині. То старóста голосів: «Ходіт, тáту, ма́мо. Ходіт, невістка вам дає подáрок». Вони йшли (Рс) || **бáльчик, дар 2, подáрок***

♦ **великий бáлець** коштовний подарунок свекрусі від нареченої, що свідчив про повагу невістки: *Бáлець, це той дарунок, який дає молодá. Не дарунок, а бáлець називáеця. Кажуть: «Шо ти дістала в бáлець?» То обов'язково треба було велику хустку парчову чи такú хустку. На косьтiом матерi мав бути дуже дорогий дарунок, якщо невістка не давала дорогого дарунку, значить, невістка йде в сім'ю не з душею... А от вже для матерi то мав бути бáлець великий (Лс)*

♦ **давати бáльці** обдаровувати родичів нареченого (про наречену, зрідка – матір нареченої) (Лб, Рс, Яв) || **перепивати бáлець, робити бáльці**

✿ А-а, бáлиць... я вам такé самé повiм. Як мiй ся син женiв в Лáгодiв, за Львóвом сорóк кiломéтрiв. Свáха менé питат, дай Бóже нéбо цáрство небéсне, вже помéрла: «Свáхо, повiч менi, який у вас закóн». Я знáю, шо менi казáти? Який в мéне закóн? Кáжу: «Свáхо, я ся бóду дивiла, який в вас закóн, а я за мiсiць бóду робити в себе весiля, будéте вiдити, який в мéне закóн». В нас закóн, в Росóхах дають бáльци, а там не давали бáльци. Приiхала я додóму, пiшла я в колгóсп, а жiнки <запитують>: «Кажi, який ти бáлиць дiстала?» Знáйте, як то жiнки? Ну шо бóду казáла, закóн такий є, як я нич не дiстала. Дають вóйковi, сестрi там, братiм. Я кáжу: «Жiнки, я забóула взятi той бáлиць». I не повiдаю нич. Кáжу: «Я забóула тi бáльци». А потóму, як приiхала свáха до мéне i невістка, в мéне вже сi дóчка вiддала... свéдер ме купiла, хустку ме купiла, самá, я їй то не казáла, так пiдiбрáла, вiдит, шо ся рóбит (Рс)

♦ **перепивати бáлець ↔ робити бáльці**: Дає перепивáє молодá бáлиць, дала ху́ща, положив дру́жба на гóлову, гу́лят. Гу́лят, оберну́вси páру рас, бéре дрúгого. Дрúгому бáлиць даю. Там матерi давали якусь матерiю кúсник чи сорóчку, чи такéвó. Типéр тóго нимá (Трл)

♦ **робити бáльці ↔ давати бáльці**: Робили бáльци, ну дворiдним ше дала, áле по чоловіку, по жiнцi не (Рс)

♦ **тáнець з бáльцьом** танець *дру́жби* з батьками та родичами нареченого, під час якого тримав *бáлець*-подарунок від нареченої на голові того, із ким танцював («оберталися» кілька разів): Дру́жба бров гуляти, такi били настанóви, шо брали бáлець, метáли, а потiм бров дру́жба гуляти тáнець с тим бáльцьом (Рс)

♦ **танцювати з бáльцьом** (Трл) танцювати з весільним подарунком нареченої (про *дру́жбу* та батьків і родичів нареченого): Бáлиць то бóули подару́нки. Молодá дарiла там сестрi, батьковi, мамi, братáм, хто там був, то сi бáльци називáло. С тим бáльцьом кóжний танцювóв. Дру́жба приводiв тáнець. Дали менi, дру́жба приишо́в, взьов менé с тим бáльцьом танцювати. Вéргне на гóлову той бáлиць, i так танцювали с кожним (Трл)

б. подарунок свекрухи невістці, якщо син іде за зятя (Мл, Трл): *Бáлець? То, напри́клад, я купю невісьци бáлець. Косьтiом я їй кúп'ю чи шось, ну шось такé, би гáрне бóуло, розумiете? То свекру́ха купує своiй невісьци подарунок, то бáлець*

назівацьці. Якшо невістка там, а якшо невістка йде до мене, значить, невістка мені купує балець, свекрусі (Мл)

7. *заст.* подарунок тещі *боярам* [Мис.: 27]

8. обряд, під час якого мати нареченої дає подарунки родичам нареченого (Шн) [(ДзГ) Кміт²: 11; Он. I: 41; ЕБ: 13]

9. обряд, під час якого наречена дає батькам і родичам нареченого подарунки (Дб, Лб, Мш, НГс, Ур): Та тотó давала молодá, то ся називáв балець. Тотó як давала подаркі, то тотó називáлося балець (Дб); Та то ся називáє балець, то коли вона дарить балець, то є окремо (НГс); Та то такий обряд балець (Ур)

БАЛЕЦЬ² головний весільний хліб, призначений для розподілу між гостями в обряді *перепю* або наступного дня після весілля: Був балець. Танцювала свáха с свáтом. Мала той балець і накривáли тим таким полотнóм білим, і то танцювала свáха с свáтом. Балець, ну то хліб такий був кру́глий (Кр)

БАЛИЦ → **балець**

БАЛИЦЬ → **балець**

БАЛТ → **бавт** [(Рз) Он. I: 38]

БАЛЬЦИК *пест.* до **балець 5** [(Пр) Он. I: 42]

БАНИКИ *мн., кул.* круглий пиріг із прісного або заквашеного тіста, начинений сиром або товченою картоплею, який готували на весілля (Лб, Мт): В нас так рóбили. Варіли бóльбу, то мня́ли і рóбили такі, як сказáти, бáники. Бáники то ся називáли. Наспóді бóло ростискáли, ту накла́ли бóльби, і там заві́ли тотó, і так пеклі́. То бóли такі бáники. То бóло рáнче так колі́сь (Лб); Та ка́зали, бáники колі́сь пеклі́ і хлі́б такий, звичáйний. Бáники то такий кру́глий був, а то с́ира да́вали всере́дину. То так тóнко роска́чували хлі́б і с́иру всере́дину да́вали, і зв́ерху таким тонкі́м знов прикрі́ли. То ся називáли бáники (Мт) || **книш**

БАНИЙ сумний

♦ **бáнный му́зика** → **му́зика**

БАРАНКОВИЙ баранячий

♦ **баранкóва шéпка** ↔ **бараня́чка**: Мав молодій віне́ц, шéпка. Як ужé до сьлі́бу йшли, на шéпці віне́ц був. Баранкóва ша́пка, а на ша́пці віне́ц (ВСт)

БАРАНЯЧКА головний убір нареченого – шапка зі шкури молодого барана, яку прикрашали (пришивали) збоку *вінцём*: Бараня́чку таку́ молодій мав. Караку́лку, і так віне́ць йо́му тóже чіпа́ли (Кз) || **баранкóва шéпка, караку́лка**

БАРАШІВНИК 1. чоловік, який брав участь у *свáтанні*; *сват* [(говірки Воловеччини) Леньо²: 63] || **зводжа́й, обря́нчик, сват, свата́ч, ста́роста 1, флу́дик**

2. учасник весілля, який перегороджує шлях весільним гостям нареченого з метою отримати викуп за наречену (СНб) || **барі́чник, мафі́йбзник, торга́ш, хлóпець 4**

БАРВА́НКА *заст.* бараняча шапка, яку клали нареченій поверх білої хустки. Шапку прикрашали збіжжям (вівсяним колоссям) і головками часнику. «Така шапка часом була досить тяжка і незручна. Коли вісіля закінчувалося, молодій знімали з голови і хустку, і шапку, а накладали вінець» [(НЯБ) Збор.: 19] || **ку́чма, ша́пка**

БАРВІ́НКАШІ *перев. мн.* учасники обряду збирання барвінку:

♪ Барвінкаші прийшли,

барвінок принесли,

Вийди вон, Маріко –

шо-сьме ти принесли [(Кл) Леньо¹: 209]

БАРВІНКОВИЙ (бервінковий):

◆ **барвінкова косиця** → **косиця**

◆ **барвінковий вінчик** → **вінчик**

БАРВІНОК (бервінок, бирвінок, бірвінок) барвінок, який часто використовували у весільних обрядодіях: плели вінки нареченим, доплітаючи овес, часник, штучні квіти та ін.; виготовляли весільні відзнаки – нагрудні *букéтики* для наречених і гостей; прикрашали хати, у яких відбувалося весілля; оздоблювали *коровий*; листям барвінку обсипали наречених та ін. Ходили по барвінок уранці в день весілля (центральна та північна частини Бойківщини) або ж напередодні (південно-східна Бойківщина)⁵. Різали рослину одночасно для нареченого й нареченої, ділячи нарізане вже перед *вінкоплéтєнням*; по барвінок могли ходили тільки представники нареченого, які приносили вже нарізаний барвінок нареченій; могла ходити по барвінок наречена з *дру́жкою*. У деяких селах Турківщини та Старосамбірщини брали хлопчика, щоби зрізав перші три галузки барвінку. Зазвичай їх протягували через *кільце́* (перстень нареченого або нареченої, калач), а решту – стинали без персня (Бч, Вч, Лб, Лп, Лс, Сд та ін). На барвінкову грядку клали хліб, притуляючи до нього рослину, яку зрізали. На грядці залишали «плату» за барвінок – хліб, печиво – та поливали її горілкою або свяченою водою, «би ся далі родився на других» (Лп). Нарізаний барвінок зав'язували в хустку (у с. Вовчому – червоного кольору) та несли до хати, у якій відбувалося плетіння вінків: То йде різати барвінок дру́жба. Стáроста йде с хлібом і не́сут горівку там, заку́ску, і дру́жба ріже. Три ра́зи проди́ват. Здо́йме си кільце і скрузь кільце три ра́зи проди́ває по три галу́зки. Отода́ пропиха́ют три ра́зи по три кольці так. Ну такво́. Три галу́зки там вирива́ют і так проди́вають рас, пак дру́гий рас, а пак тре́тий рас. І пото́му вже він собі накла́дує на па́лиць, а ріжут да́лі востальне́ так (Лп); І ма́є <хлопець, який ішов по барвінок> рва́ти три ра́зи че́рес кола́ч. Че́рес кола́ч рве барвінок (Глб); Кладу́т фля́шку горівки, хліб, і хлопчик мали́й ріже. Три ра́зи ножо́м виріза́є барвінок і кладé, на тарілочку три пучéчки зріже (Нд); І бра́ли хлопця́ с собо́в, бра́ли такий ко́шик і йшли різати барвінок. Бра́ли хлопця́, брав хлопець пе́рсьтінь, че́рес той пе́рсьтінь, і він че́рес то три тоті́х бадильці́ барвінку переді́в і відрі́зав, і верг в той ко́шик, і так три ра́зи... Пото́му різали вже більше барвінку як-небу́дь (Дн)

◆ **благословляти барвінок** благословляти барвінок перед *вінкоплéтинами* (про батьків і родичів наречених). Також нарізаний барвінок приносили до священника, щоб поблагословити; цю функцію міг виконував *ста́роста*: Барвінок обов'язково поблагословів сьвящєник, обов'язково скро́плювали сьвяче́нов водою, просто то не було (Кр); Як барвінок стели́ли на сьті́л, то ще батькі́ і всі рідні йшли той барвінок благослови́ти с само́го поча́тку. То як благослови́ли, сьпівали:

♪ Покропі́, матінко,
той зелений барвінок.

А матінка мо́вит,
най го Бог благосло́вит (Шм)

⁵ Галько О. Традиції укладення шлюбу бойків Карпат (кін. XIX – перша пол. XX ст.). *Етнічна історія народів Європи*. 2001. Вип. 10. С. 42. URL: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe (дата звернення: 20.09.2021).

♦ **вмерлій барвінок** ↔ **мерлій барвінок** (Сшц)

♦ **жа́ти барвінок** різати барвінок для весільних потреб (про учасників барвінкового обряду). Як свідчать весільні пісні, барвінок саме різали, жали, а не рвали:

♪ Жне́ме барвінок, жне́ме,

від Бо́га ла́ски жде́ме (Вч) || **косіти барвінок, різати барвінок, рубати**

барвінок

♦ **іти́ на барвінок** брати участь в обряді *вінкоплéтин* (Бк, Гл):

♪ Йде́мо на барвінок, буде́мо віти вінок (Гл)

♦ **косіти барвінок** ↔ **жа́ти барвінок**:

♪ Ой в ме́не молодóї тільки барвіно́чку,
що ко́сили два коса́рі до полуденóчку.

Косі́ли два коса́рі, косі́ли-косі́ли,

то вни мйні й молодéйкій на віно́к лиші́ли (Вч)

♦ **кропіти барвінок** скроплювати барвінкову грядку та нарізаний барвінок освяченою водою (про учасників барвінкового обряду) (Вч, Ур, Шм): Різали бервінок, ішли́ додóму, приході́ли додóму, ну і кла́ли. То́же водóв съвяче́нов кропі́ли, так і са́мо в горóді кропі́ли водóв съвяче́нов, і до́ма в ха́ті (Ур);

♪ Покропі́, ма́тінко,

той зе́лений барвінок.

А ма́тінка мо́вит,

най го Бог благосло́вит (Шм)

♦ **мерлій барвінок** барвінок, який сіяли на окремій грядці та призначали тільки для поховального обряду. Для весілля такий не використовували: Та́мка є барвінок, шо як хтось умре́, рвут барвінок. Жебі́ юш там молоді́м не рва́ти в тім горóді, но спеці́альна гра́дка, би бі́ла для молоді́х (Трл) || **вмерлій барвінок, мертвій бервінок**

● Не йдут різати барвінок, де на похорон берут [БП: 23]

♦ **мертвій барвінок** ↔ **мерлій барвінок** (Т)

♦ **обсівати барвінок** обсіпати барвінкову грядку пшеницею, житом або іншим зерном перед тим, як різати рослину (про учасників барвінкового обряду): Бра́ли с собóв горівку, бра́ли фля́шку горівки лишáли, на барвінок кла́ли і хлі́б. Тоді бра́ли в ко́шик ши́ горівку го́стити, і пше́ницю ци́ жі́то, шо́б обсіва́ли. Обсі́яли барвінок, а по́тім різали (Вч)

✠ Перед шубом мати нареченого або нареченої обсівала молодят і гостей пшеницею, листочками барвінку, цукром, цукерками. Якщо комусь попаде барвінок, це означало, що незабаром одружиться: А потóму той барвіно́чок листóчки нарвúт, і як обсіва́ли, як ішли́ до сльóбу, то там пше́ниця, хлі́б на тім, копі́йкі, конфéти, і барвінок. Обсіва́ют. То вни тим барвінком обсіва́ют. Іде́ ба́тько, обсіват, то ба́тько. А всі́ трима́ют, шо́ кому́ впа́де. Ко́му впа́де барвінок: «О! – ка́же, – буду́ сі́ відава́ти, бо барвінок впа́в»

♦ **пе́рший барвінок** перший зрізаний барвінок, який тричі пропихали через перстень нареченого або нареченої знизу вверх: Пе́рший барвінок рі́жут, два барві́нки і пропиха́ют в ко́льце́, то́то шо́ там в молодóї, і пропиха́ют його́ так зні́зу вверх три ра́зи (Бк)

♦ **полива́ти барвінок** скроплювати барвінкову грядку горілкою або освяченою водою (про учасників барвінкового обряду): Горівку бра́ли, пе́чиво бра́ли, го́стили,

піли, поливали барвінок тов горівков (Лп); Та поливають, би ся родив далі, би не зісòх. Поливають горівков там (Лп)

♦ **прищипляти барвінок** прикрашати вікна весільних хат барвінком, часто викладаючи барвінковими листочками різні взори на вікнах або ж підвішуючи барвінкову гірлянду над вікном (про *дружок*): Барвінок хібá в нас по вікнах кладут друшкé, барвінок на вікнах прищипляють, видно, жи весіля, бо барвінок є на вікнах (Рс)

♦ **різати барвінок (бервінок) ↔ жати барвінок** (Вч, Гл, Дн, Лб, Лп, Лс, Мт, НГс, Сл, Ур): Коли йдэцьця бервінок різати, то там благословіня є (НГс); Молодá йшла різати бервінок із друшков (Сл); Ішли з музиков бервінок різати (Ур)

♦ **рубати барвінок ↔ жати барвінок** [(ВБ) Ков.-Фуч.: 144, 145]

♦ **сьлюбний барвінок** барвінок, який спеціально сіяли й використовували для плетіння весільних вінків: Нарвали барвінку, áле відите, би не бив мерлій, тільки сьлюбний (Трл)

♦ **танцювати по барвінку** танцювати коломийку по барвінковій грядці чи довкола неї (про наречених), ініціюючи щасливе подружнє життя (Лс): Ну, бралися отáк за рúки коломийкьи і навкóло барвінку танцювали, шоб íхнє житя́ бóло щасливе, бо барвінок – це сýмвол житя́, сýмвол благополúчя. Та й по ньóму, навкóло (Лс)

☒ Потанцювавши по барвінку, спостерігали: якщо розростеться рослина, то це ознака гармонійного подружжя: Навкóло барвінку танцювали... та й по ньóму... Чим він більше був толочéний, тим він крáще розростáвся, і отáк казáli. Якшó пíсьля тих молодíх барвінок, бо буває так, шо гíне барвінок, знáчить, в молодíх не складáєця, вдовіє кáжуть. Но пíсьля кóго барвінок буяє, знáчить, з них прекрáсна бóде пáра (Лс)

♦ **хрищатий барвінок:**

♪ А ми йдимó дорóгою,
широкóю, не вускóю.

Ми йдимó в чíсте пóле,
по зíля городóве,

по хрищатий барвінок (Вч) ↔ **барвінок**

◎ «На щастя, на здоровля» – так промовляє господиня, дозволяючи учасникам весілля нарізати барвінок

◎ З барвінку, який росте в лісі, плели вінок дівчатам, а городовий – використовували для весільних вінків: Барвінок, шо ріс на горóді, був тільки для молодíх (Лп)

◎ Барвінок треба нарізати тільки в першій половині дня: Барвінок все різали до дрóгої годíни, і типér так (Вч)

◎ За барвінком обов'язково йшли у верхню частину села, вище за хату, де відбувалося весілля: Ідóт за барвінком під сóнце, не в зáхід, ай під сóнце (Бк); Але все не йшли вдолíну, а все вгорóу (Вч); Так вниз не йшли... говорят так, шо під сóнце. То такíй звичáй був, шоб молодím йшло вгорóу, не вдолíну (Вч); Вниз не йшли... шоб молодím йшло вгорóу, не вдолíну (Лл); Нíкóли не йшли вдолíну різати. Догорí, шоб дóбре велóся (Ур); «Выще свóї хáти все йшли різати <барвінок> ... шобы́ молодым шло вперед, догори» [БП: 23]

◎ Листки нарізаного барвінку для блиску мазали медом: Тодí погóстилися над тим барвінком, брали горівку, брали хлíб, потóму ше мéду. Ше мéдом той барвінок примáщували, би ся фáйно той вінóк блисьтív (Дн)

◎ Зрізаючи барвінок, на грядці залишали колодку з двома-трьома гілочками, щоб упродовж двох або трьох років спільного життя в молодят не було дітей [Васил.: 33]

● Не можна йти по барвінок до вдовиці (Влш, Кр): Ще одні, що не дозволялося. Вдовиця туди не мала запхати навіть свого носа, і блісько там при тому не було (Кр)

● Не можна йти по барвінок у «жіночі» дні: В середу, понеділок і п'ятницю не різали барвінок. Тільки різали у мужські дні, в жінські дні не різали. І весілля було в мужські (Кз)

БАРВІНОЙКО *пест. до барвінок*

♪ Вийди, городничко, с хати,
зілічко показати.

Ой тоті не зілічко,
то хрищатий барвіночко (Вч)

БАРВІНОЧОК *пест. до барвінок*

♪ Та й у мене й молоді
тільки барвіночку,
шо косили два легені
до полуденочку (Вч)

БАРИЧНИК ↔ **барашівник 2** (Вл)

БАРИШНЕ *ім.* хустка як весільний подарунок матері нареченої *бо́йрам* [Мис.: 64]

БАС *муз.* типовий смичковий музичний інструмент, на якому грали під час весілля; бас (Бк, Вл, Кр, Крш, Іл, Лб): То була скрипка, бас, то було трішки більше такє, трималося подібно до скрипки, але більших розмірів, і так сунув тим смичком, і бубен, всьо (Кр); Скрипка, бас і бубен (Крш); Клікали два музики, такі скрипка і бубен, і бас, такий був бас, що такий здоровий (Бк); Такє, як бандура, такє довге... бас-бас (Вч); Бас був, цимбали (Іл); Скрипка, цимбали, бас, і бубин (Лб)

БАТЕЙКО *пест. до ба́тько* (у весільних піснях) [Мис.: 46]

БАТЕНЬКО *пест. до ба́тько* (у весільних піснях) [Левин.: 110]

БАТЬКІ батьки нареченого або нареченої (у.н.п.): Ну свадьба, сватанкє. Вже прихóде, берє своїх батьків, там вуйків, так таких свою родину він вóзьме, там пару хлопів (Тш) || **отєць-ма́ти**

БАТЬКО батько нареченого або нареченої (у.н.п.): Сватаня так було. Договорівся батько з батьком тим, чи молоді ся знали, чи не знали (Іл) || **отєць, та́то**

БАТЯР бабій, гультяй, розпусник (Рс): Шва́гер мій, вибачайте мені, ба́тяр (Рс) || **о́гір, старій ба́тяр**

◆ **старій ба́тяр** ↔ **ба́тяр**:

♪ Ожені ня, мо́я ма́мко, ожені молодого,
бо бу́де та́тко жени́ти ба́тяра старо́го (Вл)

БАТЯРИНА *зруб. до ба́тяр*

БАТЯРИТИ парубкувати, жити розгульно. Народна мораль не надто засуджувала дошлюбне інтимне життя хлопця; про поведінку хлопця-розпусника здебільшого говорили в гумористично-жартівливому тоні || **батярува́ти**

БАТЯРИЩЕ *зруб. до ба́тяр*

БАТЯРКА дівчина, яка мала інтимні стосунки з хлопцем; розпусниця. Моральні норми громади не допускали інтимних дошлюбних стосунків, а за втрату цноти до шлюбу дівчину карали не тільки морально, а й фізично || **гуля́ща, наха́льна ба́тярка**

♦ **нахальна батярка** ↔ **батярка**: То вже була нахальна батярка! (Кр)

БАТЯРНИЙ гульвісний, розпусний [(Кр) Он. I: 46]

БАТЯРУВАТИ ↔ **БАТЯРИТИ** [(Хв) Он. I: 46]

БАТЯРУГА зруб. до **БАТЯР**

БАХУР *перев. знев.* залищальник, полубовник [Матіїв: 27]

БЕЗРУКАВКА верхній вовняний одяг без рукавів – елемент весільного вбрання нареченого; безрукавка: Та молодий мав чимёрку, такú казали, такé бите, такé-такé самовирóбне, але з вóвни, безрукавка (Ур) || **чимёрка**

♦ **вйшита безрукавка**: На літо безрукавка така вйшета всяка (Ур)

БЕНДА → **бінда 1**

БЕНДИРІЦЯ ↔ **бінда 1**

БЕРВІНКОВИЙ → **барвінківий**

♦ **бервінківий він** → **вінець**

БЕРВІНОК → **барвінок**

БЕРВІНОЧОК *пест. до бервінок*

♦ **хрущастий бервіночок** ↔ **барвінок**:

♪ Хрущастий бервіночок,

На мене на віночок [(Св) Збор.: 114, 115]

БЕРЕМЕНА вагітна (Бг, Мж, Тр, Ям): Як б́ула дівчина берéмenna, мáло хто брав, лишь́или (Ям); Берéмена, гру́ба. Хто ка́же берéмена культу́рно. Гру́ба, бо сі зав́ила, зав́иласі (Рс); Нев́иста б́ила берéмenna (Рс) || **гру́ба, несамá, самодва́, самодру́га, тяжка́, черева́та**

☼ Ма́міні ро́дичі розка́зували. Шо як дівчина ма́ла дит́ину, сход́илася вся ціла́ грома́да села́, бра́ли то́ї ве́рби коне́ць, ве́рби то́ї ѓлку, і то́та ся дівчина йма́ла до то́ї ве́рби, і то́ту ве́рбу пуска́ли. І як то́та ве́рба іс корі́ ся відорва́ла, то вб́иласі, і з не́ї там нічо́ не ста́ло. То вб́илася. А як в́итрималасі, то вона́ вже пішла́ ме́жи дівча́тами. Вони́ ї́ вже счита́ли, шо вона́ вже дівчина. Коли́сь такий був зв́ичай (Тсв)

● Вагітній заборонено брати участь у весільних обрядодіях: плести вінок, пекти коровай та ін.: Як берéмenna, вона́ уже́ не бра́лась ні до косі́ці, ні до в́иньце́, до нічо́го не (Мж)

БІНДА (б́енда, мн. би(е)нді́) 1. кольорова стрічка, якою прикрашали весільний головний убір нареченої: Ша́пка є ша́пков, то то́ті квіто́чки, а зза́ду, мо́жи, ну, п'ятна́цять, мо́жи два́цять со́рту всякі бенди́ріці, то ся називáло бенді́ (Ос) || **бенди́ріця, за́плітка, за́пліточка, зріше́на сто́нчка, ле́нта 1, парта́чка, па́ртиця 1, по́плітка, сто́нжка, сто́ночка, сто́нчачка, сто́нчка 1, стьо́нжка, стя́жка**

2. широка довга біла стрічка, яку прив'язують до нагрудної відзнаки нареченого – весільного букета. На початку весілля *букéт* прикріплювали на лівий бік, а після шлюбу – на правий, що символізувало зміну соціального стану парубка: А хло́пиць... косі́цю мав, але́ косі́цю ніби то́же вели́ку, і б́инду такú по ко́ліна або́ ніще́ колі́н, такú б́инду йо́му до то́го причіпа́ли. Косі́цю, ну так, як і типе́р берúт дру́жбі, лишé така́ б́ільша, б́ільша така́. Ну б́инда така́ заширо́ка б́ула так (Ос)

3. широка довга кольорова стрічка, яку *дру́жка* купує на подарунок *дру́жбі* та чіпляє як весільну відзнаку до нагрудного *букéта* на лівий бік (Ос): Ні, то́гди́ ні, лишé дру́шка купу́є йо́му вже ту косі́цю, вели́ку б́инду (Ос)

4. кольорова стрічка, яку прив'язують до весільного дерева: А тогді то вбирали сосну. Квіточками тоже. Квіточку, і так такі бинді причіпали, такó, с п'ять-шість (Ос) || **лента з паперу кольорового, пігúлка, стóнчка 2**

БІРВІНОК → **барвінок**

БІТИ:

♦ **біти дружок** ударяти дружок вінком нареченої, ініціюючи швидке одруження: То знімають той вінóк, о, там б'ють дружок, щоб заміж виходили, там кидают на дівчát (Бк)

♦ **біти дупакá** брати участь у грі на вечорницях: один з учасників жмурить і вгадує, хто вдарив його по сідницях: Біли дупакá, зав'язували вóчі, відгадував, та то різні б́ули (Трл)

♦ **біти заголовок** ударяти палицями по подушці. Учасники весілля, несучи *придане* до нареченого, дорогою роздирали подушку або перину: Вперед повідали, що несли заголовок. Ну, подушку. Та десь били, в нас мовись, що заголовук. Били, били та й піря спустили, ся подерли палицями, та й піря вилетіло [(Мш) ФАКУФ]

♦ **біти стакáни** розбивати склянки; після шлюбу наречених частували алко-голем, випивши який, вони кидали порожні склянки, намагаючись їх розбити: Ой, та стакáни біли. Вийдут зі сльóбу і давали пíti... Має бути, що стакáни біли, та як ні? І типєрь б'ють (Нб)

♦ **ховшні бити** «залицятися, жартувати з дівками» [(Лм) Фр. III: 360]

БІБ кул. весільна страва з відвареного бобу: На весільóх з́нбу давали киселіщó, біб, хліб чóрний (Яв)

БІГАРЬ палиця, ціпок як весільний атрибут *старости* нареченої: «Староста стає на столець і “кóвтає” 3 рази “бігарьом” або “коштурьом” до стіни і “гойкат”»: Старосто, став ся, не бав ся, стрій ся, не бій ся! Староста виходить з комори, стає собі на “хїжний” поріг в сїньох: “Щось ня хочеш, що на мене виковтуєш, видуркуєш! Я тебе приняв, як чесного чоловіка до хати, а ти на мене ся грозиш!?”» [Куз.: 143] || **коштурь**

бігос (бігус, бікус) кул. весільна рідка страва, яку готували із квашених буряків (зокрема з білих кормових, червоно-білих, які виварювалися й ставали білими) та відвареного окремо м'яса: Потім ужé варіли такий борщ, то бігус називáли. В нас не б́уло бігуса, в нашій місцєвісьті, то б́льше біля Кáлуша (СНб) || **бікус-юшка**

бігус → **бігос** (Оп, СНб)

БІК:

♦ **на бік оженітися** → **оженітися**

бікус → **бігос**: Дивіцьця. П́рaвда, ще дóти, вже як за тїждень має б́ути весіля, клічут там чи дєсїть дівок, чи п'ятнацїть, і таку бóчку кришут бураків. Ну такїх звичайних, червóних, кришут бураків, тотó тїждень кєне, вїттáк ужé кúхарка тотó відварює, гет абї то не б́уло кваснє, і в той горщóк кьидáє мнясо, а вїттáк при кінці буракї, і то такий бікус ся називáв (Ос)

бікус-юшка ↔ **бігос**: Но кáша б́ула, і той бікус-юшка, ну і кáву. І тотó ни всі, котрі вже трóшки заможніші (Ос)

БІЛЕ ім. весільне вбрання нареченої (Дб, Глб, Ям): У субóту український стрій. А в неділю біле (Глб)

БІЛЕНЬКИЙ:

♦ **біленька хустїна** → **хустїна**

♦ біленький фарту́х → фарту́х

білий:

♦ біла блю́зка → блю́зка

♦ біла пі́вка → пі́вка

♦ біла пі́лка → пі́лка

♦ біла спі́дніця → спі́дніця

♦ біла сукéнка → сукéнка

♦ біла ху́стка → ху́стка

♦ біла ху́сточка → ху́сточка

♦ бі́ле завивáне → завивáне

♦ бі́ле пла́тя → пла́тя

♦ бі́ле убра́ні → убра́ні

♦ бі́лий борщ → борщ

♦ бі́лий бу́кет → бу́кет

♦ бі́лий віно́к → віно́к

♦ бі́лий віно́чок → віно́чок

♦ бі́лий корова́й → корова́й

♦ бі́лий рантушо́к → рантушо́к

♦ бі́лий хлі́б → хлі́б

♦ бі́лий шта́пель → шта́пель

БІЛИЛО *заст.* 1. бі́ле полотно – головний убір нареченої на весіллі: Завивáли в таке бі́ле полотно́, вно бі́лило в нас називáлося, но, типéрь вельон одивáют [(Вл) Гліб.: 128, 205]

2. полотно, яке наречена мала на плечах, ідучи до шлюбу: Молода́ бу́ла у вінку́, в гу́ні і вирхь гу́ні бі́ло, бі́лило кла́ли і віно́к (Нв) || **ранту́х**

3. полотно, яким покривали наречену на весіллі; намі́тка:

♪ Де ся кісочка ді́ла,

Чи в поле полеті́ла,

Чи під бі́лило сі́ла? [(НРж) Сокіл: 107] || бі́ле завивáне, завивáне 1, намі́т (намі́т), перемéт (перемі́т), ранту́х 1, ручні́к

4. вишита хустка, варіант сучасної *фати́* [(ВВт) Леньо¹: 215; Леньо²: 68]

БЛИЦЯ дівчина під час *сва́тання* (у промовах весільних старостів) [(Лз) Ков.-Фуч.: 148]

БІРВІНОК → барвінок

БЗОРНИ → **обзорни** (Лп, Рс, Трл): По́том батькі́ молоді́ї йдут ся диві́ти, то пішли́ до сваті́в, на бзорни (Рс); Шо́ там за бзорни́ бу́ли? Диві́лися, хтось мав одну́ ха́ту, хтось дві́ кімна́ти (Трл)

БЛАГОСЛОВÉНСТВО 1. батьківське благословення наречених на щасливе подружнє життя (у.н.п.): Ну і там тоді́ молоді́й і молодá там дякую́т та́тові, ма́мі за їх благословéнство (Кр) || **благословéніє**, **благословéня**, **благослові́ня 1**, **Бóже благословéнство**

♦ **Бóже благословéнство** ↔ **благословéнство 1**: І у свої́ ма́мі, і у свої́х роді́чів попросі́ти Бóжого благословéнства (СНб)

● Без благословéнства на́віть не сі́дали за сьті́в (Вч)

♦ **просі́ти благословéнства** від і́мени наречених у батькі́в просити́ дозволу на шлю́б (про *ста́росту*):

В «Тату, мамо, ми просимо, ви тоту дитину годували, а тепер вона йде на свій шлях, самій сакрамент, і ми просимо благословенства» – промова старости від імени наречених до батьків. – «Бог Святий! Най Бог відпустит, і ми відпускаємо» (Гл)

В «Просимо благословенства на самий перед в Господа Бога, і від Господа Бога, від витьця, від матері, від сестер і від усей ближньої родини, від усей родини» (Лп) – промова старости від імени наречених до батьків

В Тоді виходили, староста просив благословенства: «Тату-тату, і ви, мамо. Та дитина збираєся до стану супружеского. Може вона вас колись і образила, може шось не послухала, може що, вона просит мене, а я прошу вас, щоб ви її простіли і відпустили» (Вч) – промова старости від імени наречених до батьків || **просіти благословеня**

◆ **просіти благословеня** ↔ **просіти благословенства** (Ксм, Тсв): Та просіла благословеня і мама і благословила. Так. Вона вставала на колінки перед мамов (Тсв); Перед весіле благословеня йшли просіти (Ксм)

◆ **робіти благословенство** ↔ **благословіти 3**: Значить, музиканти ввійшли на подвір'я, стали під вікном, <батьки> зробили благословенство (НГс)

2. благословення священника на щасливе подружнє життя (у.н.п.): Саме перше йдещця, пішли до сьвященника по благословенство. Пішли до сьвященника по благословенство (Глб)

БЛАГОСЛОВЕНЕ → **благословеня** [Куз.: 137; Вакал.: 9]

БЛАГОСЛОВЕНІЕ → **благословеня**: Вже коли маюг іти до шлюбу, то сідают на лавку тату, мама, сестри, браті, хрсні, бліська родина, і він просит благословеніе (Ксм)

БЛАГОСЛОВЕНЯ (благословене, благословеніе, благословія) ↔ **благословенство 1** (Ксм, Оп, СНБ, Тсв): Благословеня даюг батькі (СНБ)

◆ **давати благословеня** ↔ **благословіти 3**: Благословеня даюг батькі (СНБ)

БЛАГОСЛОВІТИ 1. благословляти наречених (про священника); давати згоду на шлюб: Сьвященік їх поблагословів, тоді вони вже ішли в село (Ур); І просіли отця духовного, абі благословів. І так три разі вклонілися, ставали навколо четверо <молоді із дружкою та дружною> (Глб)

2. благословляти барвінкові вінки наречених (про священника): Раньче вінець ксьонз благословів (Ур)

3. благословляти наречених на щасливе подружнє життя; уділяти благословенство (про батьків). Якщо наречені зустрічалися біля церкви, то батьки окремо благословляли своїх дітей; якщо ж наречений приходив по наречену, то батьки дівчини ще раз їх благословляли. Зазвичай на Бойківщині на початку весілля й перед шлюбом *староста* просив благословенства в батьків та родичів від імени наречених (Дб, Лл, Лп, Лс, НГс, Нд, Ор, Ос, Тр, Тсв, Ям) [Мис.: 30; Левин.: 110]: Просіли, значить, батьків, шобі простіли їм і благословили на щасливе весіля і спільне сімейне житя. То така традиція збереглася і по сьогодні на весілі (Кр); Сідали батькі, благословляли с хлібом його до шлюбу (Ор); Молодій приходит до молоді, тоді вже клічут батяка й матір. Батько, шобі благословів (Гл); Йшли до шлюбу, вже мама, тату благословили (Лл); Вона <мама молоді> їх обсівала зерном, благословила сьвяченув водів з образами, молоді кланялися і йшли до церкви (Лс) || **благословляти (благословіти), давати благословеня, робіти благословенство**

♪ Благослові, Боже,
та й ти, Божая Мати,
шоби до шлюбу зібрати (Дб);

♪ Благослові, Божейку,
та й ти, Божая Мати,
весіля й зачинати (Гл)

В «Добрі люде, допоможіт, поблагословіт весіля почати!» (Кр) – прохання старости розпочинати святкування

В «Тату-тату, і ви, мамо. Сестри, брата, сусіди, близькі, дальні, вся родіна. Тотá дитіна збират ся до стáну супрúжества, вна мня прóсит, би ми ї поблагословили. Ми ї благословимé, най ї Биг благословіт» (Вч) – промова старости від імени наречених – прохання старости благословенства в батьків від імени наречених

В «Прийшов той день, прийшла тотá годіна, шо стáла перéd вáми вáші дитіна. Стáла вона перéd вáми, як тот ясни місяць перéd звiздáми. І прóсит мáму й тáта, брáті й сестри, всю свою родіну, і всі свої сусіди, шоби ї благословили до стáну супрúжого» (Тр) – прохання старости благословенства в батьків від імени наречених

В «Тату-тату, і ви, мамо. Батькі. Сестри, брата, тіткі, вуйкі, сусіди, ближні, дальні. Прóсит менé молодій чи молодá, а я прóшу вас, щоб ви ї поблагословили і відпустили на щасливу дорогу житя» (Вч) – прохання старости благословенства в батьків від імени наречених

В «Діти мої! Няй вас Бог благословіт і я вас благословлю!» (Бк) – благословення батьків на щасливу долю

В «Нехай Господь вас благословіт, мама й тато» (Лл) – благословення матері нареченого перед шлюбом

В «Най вас Бог благословіт!» – традиційна відповідь на запрошення наречених прийти на весілля

4. благословляти учасників барвінкового обряду (про матір нареченої) перед нарізанням барвінку: Мати ішла, благословила їх, сьвяченов водів кропіла їх та й так (Ул)

5. благословляти нарізаний барвінок і виплетені барвінкові вінки наречених (про весільного *стáросту* (Кр, Лб) або про батьків, родичів наречених (Шм)): Як барвінок стелили на сьгил, то ще батькі і всі рідні йшли той барвінок благословити с самого початку (Шм); Отак кликали тата, кликали бабцю, діда, сестру, всю родіну, яка ішла благословити той барвінок (Шм); Вже як повіли віньці, свáшки повіли, поблагословів стáроста, тоді рóдичі підходили, цілували <віньці> (Кр); Тоді брали той вінóк, вже там благословів той стáроста, і тоді так з мýзиков чiпляли на молоду (Лб); То благословили <вінóк>, цілували с трьох боків (Лб)

♦ **благословити вінóк** благословити виплетений барвінковий вінóк нареченої; після благословення родичі нареченої урочисто *коронуют* ним наречену (Кр)

В «Рóдичі приходіт, поблагословіт вінóк, бо починаєся коронация» (Кр) – прохання старости до батьків та родичів нареченої поблагословити барвінкові вінки

6. робити *калачém* знак хреста на дверях (про *дружбу*): Потóму виходят у двері, дружба благословіт двері, хрiсьтет (Бг)

БЛАГОСЛОВІНЯ 1. → **благословеня**: Там вже пройшла тотá ціла процедура, тотó благословіня (НГс)

2. благословення учасників барвінкового обряду: Коли йдэцьця бервінок рíзати, то там благословіня є (НГс)

БЛАГОСЛОВЛЯ́ТИ (благословя́ти) ↔ благослові́ти 3 (Гл, Дн, Кр, Ур, Яв)

В «Благословляю, проща́емсі, благословляю. Най вас Бог благословіт» (Кр) – благословення матері нареченої, яке вона уділяла своїй доньці, поклавши руку їй на голову

♦ **благословля́ти з хлібом** благословляти наречених перед шлюбом, торкаючись хлібом до голови або до пліч (про матір нареченого чи нареченої): Сідали батькі́, благословля́ли с хлібом його́ до шлю́бу (Ур); Сідали батькі́, благословля́ли с хлібом його́ до шлю́бу (Ор)

БЛАГОСЛОВЯ́ТИ → благословля́ти (Дб, Нд): А ма́ма і та́то благословя́т, бажа́ють їм всьо́го до́брого в житі́ю (Нд)

БЛУД розпуста

♦ **пода́тися на блуд** ↔ **роздіво́читися**

♦ **пустила красу в блуд** «про дівчину, що задля своєї краси пішла блудом» [(Л) Фр. П: 407]

♦ **у блуд пусти́ти врóду** ↔ **роздіво́читися**

♦ **у блуд пусти́ла свою врóду** «про дівчину або жінку, що збилася з чесної дороги» [(Л) Фр. І: 104]

♪ Ой як буде милий добрий,

То я красу в личку зношу,

А як буде милий сукрит,

То я красу у блуд пущу [Фр. І: 104 (із весільної пісні, за О. Рощкевич)]

БЛЮ́ЗКА (блію́ска) 1. спеціально вишита сорочка нареченої; буденна вишита сорочка, яку наречена одягала на весілля (ВСт, Дб, Кз, Крш, Лб, Тр, Ям): Обов'яско́во ма́ла бу́ти ви́шита сорóчка, блю́ска (Кр) || **блію́зочка, виші́вана блію́ска, ви́шита блію́ска, катра́н**

♦ **біла блію́ска** біла весільна сорочка нареченої (ВСт, Кз, Кр, Лб, Ос, Ур, Яв): Та як? Звичайно. Блію́ска, спі́дниця, касáк, така́ блію́ска до́вга бі́ла (ВСт); Молода́ була́ у всьо́му бі́лому. Була́ сьпі́дниця бі́ла, блію́зка бі́ла (Яв)

♦ **блію́ска з збі́рками** весільна сорочка нареченої, призі́брана, «під шиєю морщена» [Мат.: 51]: В нас собі́ прóсто так трóшкі така́ робі́ла уплі́чя, то ся називáло, блію́ска с та́кими збі́рками. То уплі́чя са називáло (Лб) || **уплі́чя**

♦ **виші́вана блію́ска** ↔ **блію́зка 1**: Бра́ли, що ма́ли. Блію́скі виші́вані, лейбі́чки виші́вані і сьпі́дницю шеляно́ву, і блію́ску таку́ ви́шету (Ур)

♦ **ві́шита блію́ска (ві́шета, ві́шита)** ↔ **блію́зка 1** (Нд, Крш, Тсв): Блію́ска ви́шита му́сіла бу́ти, то бес то́го не бу́ло (Тсв); Шо ся відда́вали, то ви́шита блію́ска або́ сорóчка пе́рет тим вишивáло (Нд); Шеляно́ва сьпі́дниця. То шаль та́кий був ви́шне́вий, в чо́рно-ви́шньо́вих сьпі́дничка́х, і ви́шиті блію́ски (Крш)

♦ **ві́шета блію́ска** → **ві́шита блію́ска**: Ві́шета блію́ска, ві́шета (Ос)

♦ **ві́шита блію́ска** → **ві́шита блію́ска**: Блію́ска бі́ла а́бо ві́шита бу́ла (СНб)

2. короткий верхній одяг; куртка, яку одягав наречений: Зробі́лося сукно́ і так ші́ли ті сіракі́, та́як блію́ску (Лб)

3. чоловіча сорочка: А дру́жба, то лиш є́дну косі́чку тувó до груде́й приче́пліт, до блію́ски (Мж)

БЛЮЗОЧКА ↔ **блюзка 1** (Крш, СНб): То кажут, шо була у вельоні. Люба спідниці, яку хто міг купити, і блюзочка. Зараз спеціально є біла сукенка, а колись не було (СНб) || **вішита блюзочка**

♦ **вішита (вішета) блюзочка** ↔ **блюзочка**: Молодуха, я так памітаю, в українськiм стрoї, вишита блюзочка і камізелька (Крш)

♦ **вішета блюзочка** → **вішита блюзочка**: То кoнче мала бyти вишета блюзочка. Ну, як який був закoн. Або отак вишитя лишe напoперек і так сюда на гpyди, або долів рукавoм вiттак (Ос)

БЛЮСКА → **блюзка**

БОГАЦТВО → **багaцтво**

БОГРИЙДА 1. ↔ **букет 2** [(Гкл, Кл) Леньo¹: 215; Леньo²: 66, 68]

2. ↔ **букет 3** [(Гкл, Кл) Леньo¹: 215; Леньo²: 66, 68]

3. ↔ **букет 4** [(Гкл, Кл) Леньo¹: 215; Леньo²: 66, 68]

4. ↔ **букет 5** [(Гкл, Кл) Леньo¹: 215; Леньo²: 66, 68]

БОЖЕНИЙ шлюбний (про чоловiка)

♦ **бoжена жoна** шлюбна жiнка [Кмит²: 17; Он. I: 63 (за Ю. Кмитом)]

БОЖИЙ:

© Жoно бoжа! – традицiйне звертання до жiнки; «звичайний спoсiб бойкiвськoї промови до жiнки, хоч би й до власнoї» [(Тхл) Фр. II: 179]

БОЖИТИСЯ присягати пiд час шлюбу в церквi [Кмит²: 17; Он. I: 63]

БОКОВИЙ *iм.* коханець [ЕБ: 19]

БОКОВИЙ нешлюбний, незаконний

♦ **боковa сестрa** «знач. жiнка, частiше наложниця, яку дехто при чужих видає за свою сестру» [(Нч) Фр. I: 157]

БОРЩ обрядова рiдка страва, яку подавали на весiллі (б.н.п.). Давнiше використовували в рiзних обрядoдiях: мати нареченої або *баба-невiста*, виряджуючи наречених до шлюбу, тричi обходила весiльних гостей, тримаючи борщ у горщику, потiм подавала цей горщик нареченому, який кидав його «через голову поза себе» [Мис.: 32]. Борщ у горщику мати давала нареченому перед вiдходом до нареченої, а він виливав його «пiд сонце». Хлопцi збiгалися й цей горщик розбивали [Там само: 19] та iн.: Далi борщ, борщ. З'їли борщ, давали iшку. З'їли iшку, давали мн'ясо. А потoм напослiтку крyпи (Вч) || **висiвний борщ, дiрба**

♦ **бiлий борщ** *кул.* 1. рiдка перша страва: заквашують вивар iз промитого жита або пшеницi, який улiтку настоюють 3–4 днi; до «квасу» додають тiльки приправ (часник, сiль, крiп) (ВСт, Вч). Якщо вода iз зерном довго не скисає, опускають до вивару завинену в марлю варену м'яту картоплю або ж скибку житнього хлiба: Наостiтку мyсила бyти пшoнянa кaшi, а мoлoкa як не бyло, то се купували, абi заправити ту кашу. Капyста, бурачeнка, чир, то борщ бiлий, але квасний (ВСт) || **пoльський борщ, сирiй борщ**

2. рiдка перша страва на «квасi» з бiлих кормових або червоно-бiлих бурякiв; подекуди додавали бурякове насiння

♦ **борщ з жiтнoї мyкi** *кул.* рiдка страва, зварена на м'ясi та пiдбита житньою мукою: Борщ робили з жiтнoї мyкi, дyже вкyсний бив. Ну i кiдали там мн'яса, i пiдбивали, так звичайно, борщ (Вч)

♦ **бураковий борщ** *кул.* рiдка страва, яку варять, додаючи столовий (червоний) буряк: Там такий борщ, знаiте, бураковий (Ор)

♦ **варенний борщ** *кул.* рідка страва, до якої додають попередньо відварений столовий (червоний) буряк (Вч)

♦ **висівний борщ** ↔ **борщ** [ЕБ: 27]

♦ **підбиваний борщ** ↔ **підбитий борщ**: Варіли борщ, підбиваний такий, як то кажуть, український борщ (Кр)

♦ **підбитий борщ** *кул.* рідка страва зі столових (червоних) буряків, заправлена збитим до однорідності борошном із водою (молоком, сметаною), яйцем: Як я сі віддавала, варіли борщ підбитий, так я казала, борщ підбитий (Рс) || **підбиваний борщ, український борщ, червоний борщ**

☞ І цьотка каже: «Михайле, кажі-кажі, би Гані зваріла бубльби і борщу такого підбитого». Знайте, який то підбитий борщ такий, український борщ. Думаю: «Бже мій, я ше того не пійняла». Віділа, як моя мама робіла, вибивала єйці там їдно, чи дві, кільки сіла була. А нич мовчу, нич не кажу. Як я підбіла той борщ, бубльби зваріла, вимняла так, подусіла, на колотівці називали. Я взяла той борщ на лишку, а лишка не падає, такий густий. Я так плакала, аш ми вочі червоні стали. Мій чоловік пішов, каже: «Шо так плакала?» – «Бо-м зваріла борщ, нездальий, навіть лишка не падає». – «Ти дурна, каже, вона не вміє сама добре варіти, а ти тувó плачиш?» Посідали їсти всі разом, типер тарілки, знайте, типер паньське. Вже посідали всі їсти разом, а цьотка каже: «Таке молодé, каже, а такий файний борщ зваріла, ситний». А мій менé щіпле: «Відиш, каже, а ти, каже, сплакаласе» (Рс)

♦ **польський борщ** ↔ **білий борщ** [(Вч) БП: 39–40]

♦ **сирій борщ** ↔ **білий борщ** (Вч)

♦ **український борщ** ↔ **підбитий борщ** (Кр, Рс)

♦ **червоний борщ** ↔ **підбитий борщ** (Вч)

бояри *тільки мн.* **бояри** (буєри, буяри), **боярци** (боярце, буярци, буярці), **бояроби** (боярове, буяроби) 1. неодружені учасники весілля; товариші нареченого (Б, Бт, Вл, ВТ, Вч, Гл, Дн, Іл, Лб, Лк, Лп, Лс, Мл, Нв, Оп, Пр, Пл, Св) [Весілля: 89, 92, 94, 98; Сокіл: 107]: Та буяри, о! Та то були дружбі. Дружбі були по три (Кр); Бояри мали сокірку, а молодий мав гарап, а дружбі мали сокирки (Лп); Ідут хлопці, бояри ідут до молодого (Бг); Дуже в давнину називалися чось дружбі буяри (Лб); Жучка міні казала, як є десіть дружбів, то є бояри (Нб) || **молодці**

2. гості нареченого, які після шлюбу разом із ним ідут по наречену (незалежно від статі та віку, переважно молоді хлопці) (Бк, Вч, Дн, Іл, Кн, Ксм, Лб, Лп, Лс, Мж, Мл, НЯб, Пр, Пт, Св, Сд) [Кузів: 284, 286, 299, 317; Гнат.: 12, 13, 23; Куз.: 131, 138; Кміт¹: 91, 92, 98; Левин.: 115]: Тогді всьо, виходит маї навстрічу, привéтує всіх людéй, молодого. Називаюця люди бояри, боярци. Котрі йдут з молодім, то називаюця боярци (Дн); Вони звінчались, молодий пішов собі домів, молодá домів. А потóm він збирав бояри, тоті свашкы і йшли за молодóв (Вч); Боярами називали всіх гóстей (Лп); Молодий собі попросів свої буєри, а молодá тоті свої ма́ла гóсьті (Іл)

♪ Втварйй, свату, хату,

та й новейкі сіни,

би си боярце сіли (Дн)

♪ А там туді їде

ста́роста з боярми,

ой милий Бóже,

стáроста з бо́ярми (Вч) || **бо́яри-ловчі, старости 2**

◆ **великі бу́яри** ↔ **бо́яри 2** Та він привів собі с трійцять, sóрок бу́ярів, то ся бу́яри називáли. Бу́яри прийшли великі, так ка́жут. З ним прийшли до не́ї, і тоді йшли до хáти, сидáли за сьгів (Лл)

◆ **весільні бо́яри** ↔ **бо́яри 2** [Мис.: 24]

◆ **красні бо́яри** ↔ **бо́яри 2:**

♪ Ой чим село заквило?

Вишнями, чьирешнями,
Красними боярами [Кміт¹: 93]

◆ **молодийки бо́яри** ↔ **бо́яри 2:**

♪ Ой у нашого молодого
Всі бояре молодийки [Кузів: 317]

◆ **пишні бо́яри** ↔ **бо́яри 2:**

♪ Пишні бо́яри, пишні
Типер з костела прийшли [Кміт¹: 94; Гнат.: 13]

3. весільні гості нареченої, які після того, як наречений забрав її до себе, приходили до них на гостину. Зазвичай несли подарунки, які наречена мала вручати батькам та родичам нареченого: Як вже весіля пішло перше, молодий з молодів, та пішли з ним люди, а ті, що їхали вже ззаду, там через годину чи через дві години, решту весіля їхало там до молодого, чи до молодого, то називалося бу́яри. То єдно і то. Бу́яри і пропій то їдно і то (Мл) || **пропій 1**

4. *заст.* супровід нареченого на весіллі; почет: «Призначають ро́гі, т.зн. вибирають старосту, “маршалка, хоренжого, підскарбія, сендзього, ксьондза, коваля” і т. д. Всіх осіб 15 душ, які зовуться боярами» || **ро́гі** [Мис.: 15]

бо́яри-ловчі ↔ **бо́яри 2** [Весілля: 104]

БО́ЯРОВЕ → **бо́яри 2** [Кміт¹: 89]

БО́ЯРОЙКИ *пест. до бо́яри 1* [Мис.: 16]

БО́ЯРОНЬКИ *пест. до бо́яри 1* [(Св) Збор.: 117]

БО́ЯРЦЕ → **бо́яри 2** (Вч, Дн)

БО́ЯРЦИ → **бо́яри 2** (Дн)

БРА́МА 1. ворота як символічна межа між світом дівчини і хлопця; символ зміни соціального статусу: Та й разом на бра́мі вже зустрічає. Ма́ма віхо́де с кожухом, вивертає кожух ко́лись, і несé ко́лач, і ме́ду ми́ску, півлі́тру чи ме́нче (Мж)

◎ Родичі нареченого, зустрічаючи пошлюблену пару біля брами, виносили відро води, яке наречена мала занести до хати, утверджуючи себе як нову господиню: Навіть був в нас в одін період такий звичай, що давали молоді на бра́мі, як вони поверталися с шлю́бу, відро з водою, шобі вона заносила. Щобі була́ повнопра́вна госпо́днія вже в хáті (Кр)

2. перепона на шляху весільним гостям нареченого, яку влаштовують гості нареченої з метою отримати за неї *вікуп* (Вл, Дб, Кр, Лп, Мж, Нв, Оп, Рп, Тх): Їдна ка́зала: «О, ми зроби́мо ту бра́му». Я ка́жу: «Та дава́йте робі́т» (Дб); То вже ко́лі він при́ходив с свої́ми дру́жбáми, ко́лі він мав забирáти молоду́ до шлю́бу. Отоді перегорóджували дорóгу, робі́ли, як ка́жут, таку бра́му. На ту бра́му він мав виставити грóші і мав виставити мого́рйч хлóпцям, бо іна́кше його́ не пропусті́ли (Кр); На бра́мі зупиня́ют, торго́уюцьце, купу́ють (Мж) || **перегорóдка, рога́тка, рога́чка, шлагба́м, шльо́бан**

♦ **весёла бра́ма** весільні гості, які біля воріт, жартуючи, торгувалися за наречену:

♪ Ой весёле подвіря́чко та й весёла ха́та,
лиш моло́да нивесёла, бо ни ма́е та́та.

Ой весёле подвіря́чко та й весёлі бра́ми,
ой моло́да нивесёла, бо ни ма́е ма́ми (Мж)

♦ **вино́сити бра́му** ставити перешкоду на шляху весільним гостям нареченого, яку влаштовують гості нареченої, щоб отримати за неї *ві́куп*: А ко́ло молодо́ї на столі знов, як вино́сят там бра́ми, і знов стої́т карава́й на столі, так стріча́ють (Лб) || кла́сти бра́му

♦ **кла́сти бра́му ↔ вино́сити бра́му**: Но пе́рет тим кладу́т таку бра́му, сьтїв. Як молодий і́де по молоду́, то кладу́т сьтїв. Поло́жат десь на дорозі і кладу́т на ньо́го хлі́б, кві́ти, сіль, горі́вку (Рп)

♦ **просі́ти від бра́ми до бра́ми** запрошувати на весілля всіх односельчан (про нареченого або наречену). Такий «закон був», що на весілля просили «ці́ле село», не минаючи жодної хати, «чи був багатий, чи був бідний»:

♪ Я просі́ла від бра́ми до бра́ми,
а́ле ни просі́ла рідне́нької ма́ми (Ксм)

♪ Сестри́чку, сестри́чку, в те́бе весі́лечко,
напросі́ла-с ро́ду по́вне подвіря́чко.

Напросі́ла-с ро́ду від бра́ми до бра́ми (Мж) || **просі́ти від ха́ти до ха́ти**

БРАННЯ КОНОПЕЛЬ *заст.* спеціальний танець, який весільні гості виконують, коли наречені ходять по селу, просячи в односельців благословення [(Нвц) Борис.: 124–124]

БРА́НСЬКИЙ *ім., заст.* весільний *ста́роста* нареченого [Он. I: 69] || **ста́роста мо́лодецький, ста́роста мо́лодо́го, ста́роста па́рубчий**

БРАТИ:

♦ **бра́ти дівку** женитися (Лб, Рс, Трл): Не ході́в хлопець до дівки, не ході́в. Тре сі́ жени́ти, он там є́ дівка. «Он там бу́дем бра́ти то́ту дівку, – там говори́ли в ха́ті, – то́ту дівку тре́ба бра́ти, бо вона́ ма́е ко́ні, або тели́ця, або коро́ви є». То дарёмно не бра́ли так без нич. Го́лу дівку не бра́ли без нич (Лб); Ну а перече́ти так бу́ло, тілько́ там дівку бра́ли, де по́ли (Рс); Горо́дили там, де дівку бра́ли (Трл); Вона́ ніби пла́кала <і ка́зала:> «Шо́сь ми зробі́в?» Не хоті́в і бра́ти (Мл); Ну, в ме́не дівка бу́ла, а ту й хлопець, у́же й мав бра́ти, мав жени́тисі, бо то су́сїди бу́ли (Сл) || **бра́ти дівча́, бра́ти дівчину, жени́тися**

♦ **бра́ти дівча́ ↔ бра́ти дівку**: Ну так шуткува́ли-шуткува́ли. Ві́ттáк пові́ли: «В нас є́ хло́пиць, ми хо́чемо в вас дівча́ бра́ти» (Лб)

♦ **бра́ти дівчину ↔ бра́ти дівку**: Якшо́ хлопець не хоті́в бра́ти дівчину, то бу́ло стра́шнє! (Мл)

© Якщо хлопець *брав дівку* з дитиною, то мав відріктися від родичів (у церкві, поклавши руку на Євангеліє): Клав на Євангелія па́льці, від ро́дичів відріка́всі, якшо́ вони́ ся обо́є люби́ли. Напри́клад, ви беретє́ дівчину, а та дівчина ма́є дити́ну. Но ви ї́ любите, а ро́дичі, ва́ші ро́дичі не хотя́т. Зна́чить, ва́ші ро́дичі ка́жут: «Так, дити́нко, ти сі́ від нас відріка́й, ми тебе́ не хо́чем зна́ти». Тоді́ кладє́ па́льці на Євангелія мо́лодий, той син, ро́дичів катего́рично ся відріка́є. Ві́н до ро́дичів вже то́гді не і́де (Мл)

♦ **брати рóсписку** реєструвати цивільний шлюб: Ше рóсписку не брали за Польщі (Трл)

♦ **брати шлюб (сьлюб, слюб) → шлюб**

■ Не тебе беру, Нацю, а твою працю – «про дівчину, що йде замож; муж бере або задля єї робучої сили або задля її маєтку, що также називаєся працюю» [(Нч) Фр. II: 586], тобто йдеться про справжню причину одруження – корисливість жениха

■ Нині такий чыс, що соломяний парубок золоту дівку бере – «такий час, що парубків мало, а дівок багато» [(Нч) Фр. III: 393]. Контекст життєвих реалій: хлопець і дівчина не мають рівних прав щодо вибору своєї пари

■ Я би кожного вдівця прала серед села, як бере дівку – «на погляд старших жінок, вдовець не повинен брати дівку, лише вдову» [(Турківщина) Фр. II: 783 (за Ю. Кмітом)]. Морально-етична настанова для вдівців – не одружуватися з дівчатами

БРАТ брат нареченої, який під час весілля виконує визначені функції: розчісує косу сестрі, сідає на місце наречених за весільним столом, вимагаючи *вікнуту* та ін. (у.н.п.): А потім брат молоді, якшб є рідний брат молоді, мав косу розчесати. Молодій закладають у волоські гроші туді ззаду, брат розчісує косу (СНБ); Брат продав молоді. Як приходили за молодів, брат продає (Бк)

БРА́ТИК *пест.* до **брат**: Вплітали гроші, і ту косу потім мав розчесати наймолодчий братик чи може з родини якийсь хлòпиць (Шм)

БРАТОНЬКО *пест.* до **брат** (у весільних піснях) [(НЯБ) Збор.: 29]

БРАТЦУНЕЙКО *пест.* до **брат** (у весільних піснях) [(НЯБ) Збор.: 29]

БРА́ТЦЬО *пест.* до **брат**

♪ Не дайся, брацьцю, звісти,
сестрицю продавати (Вч)

♪ Ої хорóші паробóчки,
хорóші-хорóші,
ни продай, брацьцю, сестричку,
за марнійкі гроші (Лп)

БРА́ТЧИК *пест.* до **брат**

♪ Устань-устань, мій бра́тчику,
косу розчесати (СНБ)

БРІНЬДЗЯ гострий сир, який приносили весільні гості; разом із хлібом мав бути на весільному столі: Ну на перше весіля, то так стояло на столі три, так кóпка хліба. Одін хліб, другий, третій. Одін на другий поставили. Мусів стояти бріньдзя, мусіла стояти. Бріньдзя, то такий гострий сир, і сир такий звичайний. Отó все стояло на весілю. То мусіло бути (Лс)

♦ **віднести бриндзю** ↔ **відмовити** [(Прг) Schn. II: 141]

♦ **прикітити бріндзю** ↔ **відмовити** [(ДзГ) Кміт²: 19; Он. II: 139]

БРОЦКИ *заст.* червона хустка як відзнака нареченого і *дру́жби* [?]: «Молодий и дружба убирають ся, якь на свято велике зь додаткомь, що на шию беруть хустки б'ллі, звязані на передѣ подь бороною; кóнцѣ хустки спадують на плечѣ, а до рукь беруть хустки червоні, броцки» [(Д) Кузів: 282]

БУ́БЕН (**бу́бень**, **бу́бен**, **бу́бін**) *муз.* бубон (Бк, ВСт, Вч, Кр, Крш, Лб, Лп, НГс, Нд, Рс, Ул): Красно співають, бубня грають (Рс); Кликали два музики, такі скрипка і бубен, і бас, такий був бас, шо такий здоровий. То музика була красіва (Бк)

БУ́БЕНЬ → **бу́бен**

БУ́БИН → **бу́бен** (Бк, Вч, Кз, Кр, Лб, Лп, Мл, Нб, Ур): Та то скрипка була та й бу́бин, той кля́рнет. Або́ я як віддава́ласі в два́йціть во́сьми́м ро́ці, то бу́ла скрипка, бу́бин і кля́рнет (Дб); Кра́сна му́зика. Скри́пка, бу́бин (Ур)

БУ́БИН → **бу́бен**: І ві́ттак а́же і бу́бін по́явився. Та́кий, зна́йте, що та́кий кругли́й, що ма́є що нести́ (Ос)

БУ́БЛИЧОК невели́кий кругли́й хлі́б із ді́ркою, я́кий прив'язува́ли на кі́нець пали́ці – атри́бута дру́жби; цією пали́цею дру́жба хрестив двері́, одві́рки перед тим, як наречені виходили́ з до́му, і́дучи до шлю́бу: Дру́жба та́ку ма́є гілочку́ с ко́сичков уба́рану, і та́кий бу́бличок прив'язаний, хлі́б, аби́ був до то́ї па́лочки. І хрестит та́ковó двері́ (Мж); Він ма́є просто́ та́ку па́лочку, що він собі́ з нев бу́де до це́ркви йти. Та́ковó па́лочку, ну та́ковó затоне́нку і на кінчи́ку прив'язана́ чу́ть-чу́ть бу́бличок, і чу́ть-чу́ть там я́кіхось кві́точок (Мж) || **ка́ла́чик, оба́рянець, оба́рянок**

БУ́ЄРИ → **бо́яри 2** (Лл)

БУ́КЕТ (бу́кѐт, бу́кіт) 1. весі́льний букет наречено́ї (Кр, Рс): Бо то в нас типе́р заведе́но, що віно́к кида́ють, букѐт кві́тів кида́є молода́, хто шви́дше. А тоді́ та́ко́го не бу́ло (Кр); Даю́т їй ве́льон, даю́т їй пе́рстень, бу́кет, то всьо́ даю́т, як на шлю́б (Рс)

◆ **бу́кѐт з жя́ліви** букет із кро́пиви чи бур'я́ну, я́кий тримала́ в руках *псевдо-нарече́на*: Букѐт у́же з жя́ліви, що́сь та́ке, с та́ко́го робі́ли з бур'я́ну, підста́вляли́ коро́че (Лк) || **жа́лівий бу́кіт**

◆ **жа́лівий бу́кіт** ↔ **бу́кѐт з жя́ліви**: Перебра́ласі, да́ли ве́льон, бу́кіт жа́лівий (Ор)

2. нагрудна відзна́ка наречено́го – букет із барві́нку або́ зі штучних кві́тів, до я́кого доплі́тають галу́зку барві́нку та зазвичай прив'язу́ють стрі́чку бі́лого ко́льору (да́вніше – стрі́чок до букетів не ці́пали). Наречено́му та́кий букетик ці́пають на лі́вий бі́к, а після́ шлю́бу – на пра́вий, що́ символі́зує змі́ну його́ соці́ального ста́тусу (Бг, Бк, ВСт, Іл, Кз, Кр, Лб, Лп, Лс, Мж, Мл, Мт, Нб, Нд, Прс, Рс, Ск, СНб, Трл, Ур, Яв, Ям): А молода́ вже присиле́є молодому́ букѐт (Ям); Букѐт на гру́дях то́же, букѐт то́же з барві́нку то́же ви́витий (Бк); Хіба́ букѐт і всьо́. За́рас стончкі́ то ві́сят, тоді́ не бу́ло (Іл) || **бо́грийда 1, бу́кѐтик 1, віне́ць 3, віно́к 5, віно́чок 3, ві́нчик**

◆ **бі́лий бу́кѐт** нагрудна відзна́ка наречено́го – букет зі штучних кві́тів, до я́кого прив'язу́ють бі́лу стрі́чку, або́ зі штучних кві́тів бі́лого ко́льору: Молоді́й мав бі́лий букѐт, а дру́жба мав та́кий ро́зовий, черво́ний, вся́кий (Вч) || **бі́лий віно́чок**

◎ То бра́ли черво́ну ні́тку, та́ку дуже-ду́же до́вгу. І ко́жен із ро́дини му́сів три ра́зі обві́ти галу́зучку то́го, барві́нку. І та́ке по́тім намота́ли, аш гру́бе, черво́нов ні́тків. І тоді́ то всьо́ до букѐта, до бі́лого, і то причі́пляли́ вже там молодому́ чи молоді́й, на пра́ву сто́рону, то́ вже був букѐт (Лб)

◆ **бу́кѐт з ле́нтами** нагрудна відзна́ка наречено́го – букет, до я́кого прив'язува́ли кі́лька стрі́чок: На кашке́ті ма́лесе́нький ві́нчик і ше́ на гру́дях букѐт з ле́нтами (Кр)

◎ Букети́ наречени́х після́ весі́лля зашивали́ в поду́шку: То́ді ба́тькі́ забира́ли той його́ букѐт і зашива́ли той букѐт у́ поду́шку, де вони́ спа́ли. Його́ букѐт в поду́шку, бо́ типе́р ше́ й молода́ но́сить букѐт, то́ обидва́ букѐта зашива́ють у́ поду́шку, де вони́ спля́ть (Лс)

◎ Пришива́ючи наречено́му *бу́кѐт*, наречена́ повинна́ відкусити́ ні́тку: Як молода́ пришива́ла букѐт, та́ й тре́ба бу́ло ві́ткусувати́ ні́тку зу́бамі, не но́жице́ма. Я́г молода́ бу́ла ді́вка, то ві́ткусувала́, а як ста́рша бу́ла ді́вка, то ка́зала: «А́ я вже зу́би в'ї́ла куса́ти». Але́ му́сіла́ я́ко́сь так відгри́зти [(Ск) Глі́б.: 163]

3. нагрудна відзнака нареченої – букет із барвінку або зі штучних квітів, до якого доплітали галузку барвінку та зазвичай прив'язували стрічку білого кольору. Нареченій чіпали букет на правий бік (ВСт, Кр, Лб, Лп, Лс, Мт, Лб, Нб, Нд, СНб): Раньше ше букети клали, молодім. Причипляли з барвінку, пришивають до букета хоч дві-три галузки барвінку (Нд) || **богрийда 2, вінець 5**

4. нагрудна відзнака *дружби* – букет із барвінку або зі штучних квітів, до якого доплітали галузку барвінку та прив'язують кольорову стрічку (Бг, Бк, ВСт, Дб, Ж, Л, Кз, Кр, Лс, Мж, Мл, Нб, НГс, Рс, Ск, СНб, Трл, Тш, Ул, Яв, Ям): Друшке дають дружбам вінке такі, букети купують, а молода молодому купує (Рс); Друшка присілювала дружбі букіт і дружба платів за букет (Ур); Молода чіпає букет молодому, і друшкі дружбам (СНб) || **богрийда 3, букетик 2, вінець 5, вінок 4, значок, косиця 3**

5. нагрудна відзнака *дружки* – букет із барвінку або зі штучних квітів, до якого доплітають галузку барвінку (Нб, Тр): Типер друшке ідут на весіле просіти. Берут два букети з єдної сторони, з другої попришпилюють та й так (Тр) || **богрийда 4**

6. нагрудна відзнака запрошених на весілля гостей – зазвичай барвінковий букет або барвінковий букет, до якого доплітали штучні квіти (Лс, Лп, Мш, Слв, СНб, Тхл, Ур, Шм): Пришпиляли букети кожному (Ур); Тоті пришлі з букетами, хто запросів. А хто, то без букіта. Хіба пришлі на стручень, би дали з медом (Ур); Молоді дівчета робіли букети з барвінку, квіточкі прищипали (Шм) || **букет з барвінку, букетик 3, букетик для гостей, букетчик 2, вінець 4, маленький букетчик, квітка на грудях, квіточка 1**

◆ **букет з барвінку ↔ букет 6 (Лп)**

7. відзнака на головному уборі нареченого – букет, переважно зі штучних квітів: А молодий так само причипляли букета, як зарас причипляють, на голові до шапки чи як там (Ор); Пришпиляла якісь там букет до шапки (Дн) || **букетчик 1, вінець 5**

8. відзнака на головному уборі *дружби* – букет зі штучних квітів: А за капелюхами біли букети, ну такі куповані квіти (Вч)

9. букет із барвінку або зі штучних квітів, якими прикрашають весільний хліб: Коровай пеклі, замаєли кічками ріжними, букет, віти і вітти понапинали тай всьо (Рс); Хліб спечений круглий, вкритий і дожджом, і букетами, і квітами (Бк)

10. букет зі штучних квітів, який клали всередину *наручників* (Ос, СНб): Хліб має форму круглий, обов'язково круглий. Всередині має бути дірочка, щоб там квіти класти. Букет, пучок квітів, суцільний пучок квітів всередині. Квіти такі не живі, штучні (Ос); Наручники, то мали форму круглого хліба, всередині така невелика дірка, щоб заложити букет квітів, квіти були штучні (СНб) || **букетчик 3 букетик 1. ↔ букет 2: Такі букетики сплітали на груді (Кр)**

2. ↔ **букет 4: А боярам косиці ладили, стончки таківо довгі, букетики пришивали (Бг)**

3. ↔ **букет 6: І цей барвінок вже ішов у букетики для всіх гостей (Лс)**

◆ **букетик для гостей ↔ букет 6: І цей барвінок вже ішов у букетики для всіх гостей, шо приходили (Лс)**

4. букет, який чіпали до весільного *топірця* нареченого: Мали такій топирець деревляний, якісь букетик прицеплений (НГс)

БУКЕ́ТЧИК 1. ↔ **БУ́КЕ́Т 7:** На ша́пці то́же ту збо́ку ві́нчик, та́кий буке́тчик (Бк)
2. ↔ **БУ́КЕ́Т 6** (СНб)

◆ **МАЛЕ́НЬКИЙ БУКЕ́ТЧИК** ↔ **БУ́КЕ́Т 6** (Кр, СНб): Ко́лись в да́внину не да́вали го́сьтям буке́тчики ма́ленькі, та́к йа́к за́рас купу́є мо́лода́ (СНб)

3. ↔ **БУ́КЕ́Т 10:** А в мо́лодо́ї на́ру́чники кла́дуть. На́ру́чники кла́дуть на ді́жу с ти́м буке́тчи́ком кві́тів (СНб)

4. (*перев. мн.* **БУКЕ́ТЧИКИ**) ма́лі букети, я́кі на́речена ро́здає прису́тнім на ве́сіллі ді́тям: Ко́лись ді́тєй ма́ло бу́ло, а типе́р бі́льше. Мо́лода́ то цуке́рки да́є ді́тям, то буке́тчики (СНб)

БУ́КЕ́Т → **БУ́КЕ́Т**

БУ́КІТ → **БУ́КЕ́Т**

БУ́ЛЯ (*перев. мн.* **БУ́ЛІ**) ↔ **БУ́ЛЬБА** (Вл, Лс, Нд): Ма́каро́н зва́рили, та́м душе́ніни, та́м бу́лі (Нд); І та́м бу́лю зва́рили, і та́м при́ляли тро́ха ти́м жи́ром і по ку́сничкові м'я́са, та́ й то́ їли (Нд)

♪ Чи я то́бі, ма́мцьо мо́я, й бу́лі ни копа́ла,
що ти ми́не й то́ту зи́му й ни до́зимувала́ (Лп)

БУ́ЛКА 1. бу́лка, яку го́сті приноси́ли на ве́сілля (Ул)

2. бу́лка, яку ма́ти на́речено́го розпо́діляє між ве́сільними го́стями, зу́стрічаючи їх пі́сля шлю́бу; та́ку бу́лку вона́ ри́же на шма́тки та поли́ває ме́дом (Вч, Кз, СНб): То́то бу́лка бі́ла, не хлі́б, ай бу́лка, бу́лка покра́яна і зго́ри ме́дом пома́щена (Вч); А то да́вали бу́лку з ме́дом, го́стили, та́к, як і типе́р го́сьтят (Кз); То тих го́сте́й, шо при́ходет і́с шлю́бу, бу́лку з ме́дом. Та́рїлку ме́ду і та́м ма́чають ку́сочок бу́лочки і ко́жному го́стеві то́му, шо на ве́сіля при́ходит (СНб)

3. бу́лка, яко́ю свекру́ха часту́є неві́стку, зу́стрічаючи її пі́сля шлю́бу; та́ку бу́лку вона́ ри́же на шма́тки та зали́ває мо́локом: А свекру́ха мо́лоду́ зу́стріча́ла, бу́лка в ми́ску і мо́локо́. Нали́вають мо́локо́ і бу́лку в мо́локо́. Ну як зу́стріча́ють? При́водят сва́хьи мо́лоду́, і во́ні за́ходет до ха́ти і та́м уже́, де мо́лоді́ сіда́ють, бу́лку з мо́локом кла́дуть і то́ для не́ї бу́ла та́ка го́стіна (СНб)

4. бу́лочка, яко́ю на́речена частувала́ ді́тей на ве́сіллі (Кз, Нб, Ос): То́гді ді́тєй ба́гато на́схо́дицьця, бо во́ні ді́станут бу́лку від мо́лодо́ї. То та́кі ма́цьо́нькі бу́лочки. Чи́мойдан та́кий до́брый. Каза́ли: «То на-на, то від мо́лодо́ї» (Кз) || **БУ́ЛОЧКА, МА́ЦЬО́НЬКА БУ́ЛОЧКА**

БУ́ЛОЧКА ↔ **БУ́ЛКА 4** (Ос, СНб): Мо́лода́ вже́ бере́ бу́лкї́ для ді́тє́й, ді́тє́й вже́ в тї́й ха́ті і на ла́вици, і на кінці́ сто́ла по́вно, бо чека́ють, шо мо́лода́ бу́лочку да́сть. Ро́здасьть вже́ та мо́лода́ бу́лочкї́ (Ос)

◆ ма́цьо́нька бу́лочка ↔ бу́лка 4 (Кз)

БУ́ЛЬБА на ве́сіллі пода́вали пере́важно ці́лі карто́плини, зва́рені в лупинні́ (Кз, Лс, Мл, Оп, Слв, СНб, Ул): Бу́льбу да́вали, не та́к як типе́р, не зна́ти шо. То́гді бу́ло бі́дно (Ул); Ну та́м карто́пля, бу́льба; бу́льба, го́лупці́ ра́зом в одні́й ми́сьці (СНб) || **БУ́ЛЯ**

◆ **БУ́ЛЬБА В ЛУПІ́НІ** ку́л. ці́ла карто́пля, зва́рена в лупинні́, яку пода́вали на ве́сіллі (Бк, Кр, Ос): І та́к бу́льбу с то́ї лупі́ни почи́стили, ни чи́стили но́жом, а й та́к покра́яли, як на зу́пу, і в ми́ску. І на́ляли то́го бу́льйо́ну, і ї́ште (Ос); Бу́льбу в лупі́ні ва́рили (Кр) || **БУ́ЛЬБА В ЛУ́СЬЦІ, БУ́ЛЬБА В МУ́НДУ́РАХ**

◆ **БУ́ЛЬБА В ЛУ́СЬЦІ** ↔ **БУ́ЛЬБА В ЛУПІ́НІ** (Кр, Ос): І бу́льбу у лупі́ні, в лусьці́ (Ос)

♦ **бульба в мундúрах** ↔ **бульба в лупіні**: Бульба в лупіні, в мундúрах (Бк)
бульйон кул. чистий відвар м'яса без овочів і приправ, який готували на весілля (б.н.п.). М'ясо виймали з бульйону, різали на шматки й подавали на окремій тарілці: Варили там бульйон, як то кажуть, юшка (Кр); Там діти налúпят бульбу в лупіні, начісýть, приставлять дитей, якесь теля́тко або ягня́тко зарізали на бульйон, бульйону то́го налля́ли і такé б́ило весі́ля (Бк) || **бульйон с свині́ни, юшка**

♦ **бульйон с свині́ни** ↔ **бульйон**: Бу́ли го́лупці. Ну, як ка́жуть, юшка, бульйон с свині́ни, трóхи мн́яса. Юшка зва́рицьця, мн́ясо окре́мо на тарі́лочки подро́били дрібо́нько. Отака́ бу́ла стра́ва (СНБ)

буля́ник (перев. мн. **буля́ники**) кул. 1. прі́сний хлі́б, який пе́кли «на сухі́й бля́сі», додаючи варено́ї і потовчено́ї картоплі (Вч) || **книш**

2. невелика паля́ниця з терто́ї картоплі та борошна, спечена в пе́чі [Бойк.: 150, 151]: В Бі́личі. Буля́ники ка́жуть, напеклі́ буля́ники (Бч)

бурако́вий бураковий

♦ **бурако́вий борщ** → **борщ**

бураче́нка кул. страва з буракового листя, яке заливали свіжим молоком, підбивали борошном та подавали на весілля (ВСт, Тш) [див.: Бойко: 31]: Бураче́нку такú сільску́ зварі́ли (Тш)

бурачо́вий бордовий, темно-червоний

♦ **бурачо́ва кві́тка** → **кві́тка**

бурошкі́ *тільки мн.* вироби з тіста у формі кульок як прикраса на весільному хлібі [?]: Ось, ро́щимо, та й да́лі. За́мисимо, ви́робле́ємо то́ті бурошкі́, яйця там кладу́т, бо по́тому ви́різу́ють (Мж)

бути́:

♦ **в жо́нах <бути>** → **жо́на**

♦ **будемо сво́ї** «будемо свояками, поберемося або посватаємося» [(Нч) Фр. III: 89] – згода батьків на весілля

буха́нка 1. хлібина, у яку перед випіканням клали гроші (копійки), їх мав знайти *ста́роста* нареченого: Пёрши ста́роста шука́в гро́ші. Не диві́вся там на молодого подáрок, áбо на молодú. А пёрши брав бухáнку в ру́ці і шука́в гро́ші... Не еде́н ста́роста ся помúчив, за́ки то́то він ви́шпорта́в. Найшо́в е́дно, е-е... То ще не всьо. Найшо́в дру́ге місце. То ще не всьо, ще тре́ба найті́ тре́те. Ну коли́ вже тре́те найшо́в, тогди́ вже дарі́в молоді́ подáрок ци́ молодá молодóму. Але гро́ші му́сів найті́ в тій бухáнці (НГс)

♦ **буха́нка хлі́ба** 1. обрядова хлібина, яку залишають на барвінковій грядці (часто із пляшкою горівки) як подяку господині за нарізаний барвінок: Ну і там кладу́т фля́шку горі́вки, бухáнку хлі́ба у берві́нок у грядку, і то лишáють. То вже такий подáрок за берві́нок, áле вже нарі́зали, кі́лько хоті́ли, так, аб́и бу́ло на ці́ле весі́ля (НГс); Коли́ йде́цьця берві́нок різати, то там благослові́ня є. Але там беру́т áбо мале́нького хло́пчика, áбо дівчинку, розумі́єте, пёрстинь, значить, молодóї чи молодóго, че́рес той пёрстинь проди́вае́ся три галузо́чки, че́рес пёрстинь так відрізу́є хло́пчик. Ну і там кладу́т фля́шку горі́вки, бухáнку хлі́ба у берві́нок у грядку, і то лишáють. То вже такий подáрок за берві́нок (НГс)

2. ↔ **ба́ба² 1**: Не бра́ли ні́кий ни гро́ші, ни нич. Бухáнку хлі́ба та й на весі́ля пішла́ <запрошена жінка> (Нд)

- б'яри** → **бо'яри 1** (Лб, Ул, Шм), **бо'яри 2** (Лл, Ксм, Лс, Мт)
б'яро́ви → **бо'яри 1** [(Св) Збор.: 124]
б'яро́ньки *пест. до бо'яри 2* [(Св) Збор.: 134]
б'я́рци → **бо'яри 2** [(Лп) Збор.: 84]
б'я́рці → **бо'яри 2** [(НЯб) Збор.: 36, 37]

ДЖЕРЕЛА

Бойк. – Бойківщина. Історико-етнографічне дослідження / відп. ред. Ю. Гошко. Київ: Наукова думка, 1983. 304 с.

Бойко – Бойко І. Харчування бойків. URL: <https://www.academia.edu> (дата звернення: 20.09.2021).

Борис. – Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1988. 192 с.

БП – Бойківські пацьорки: народні пісні с. Вовче Турківського району з голосу Любові Федьків / упоряд. В. Галайчук. Львів: Камула, 2012. 192 с.

Вакал. – Вакалюк Я. Ю. Весільна лексика в говірках Прикарпаття. *Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови*: Тези доповідей. Ужгород, 1978. С. 9–10.

Васил. – Василечко Л. Таїна весільного обряду. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2006. 172 с.

Весілля – Обряди і пісні весільні люду руського в селі Лолин Стрийського повіту [зібрала О. Рошкевич, опрацював І. Франко]. *Весілля*: у 2-х кн. / упоряд. М. Шубравська. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 73–124.

Гліб. – Українські говірки південно-західного наріччя: Тексти / упоряд. Н. Глібчук. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 238 с.

Гнат. – Гнатюк В. Бойківське весіле в Мшанци (Старосамбірського повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1908. Т. X. С. 1–29.

ЕБ – Енциклопедія Бойківщини: люди, мова / за ред. Р. Дяківа. Київ: Зерцало, 2014. 296 с.

Збор. – Зборовський П. Бойківські латканки / упоряд. П. Зборовський. Львів: Укр. акад. друкарства, 2013. 198 с.

Здор. – Здоровага Н. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. Київ: Наукова думка, 1974. 159 с.

Кміт¹ – Кміт Ю. Бойківське весіле в Гвіздци (Турчанського повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1908. Т. X. С. 82–100.

Кміт² – Кміт Ю. Словник бойківського говору. *Літопис Бойківщини*. Самбір, 1934–1939. Ч. III–XI. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kmit_Yurii/Slovyuk_boikivskoho_hovoru.pdf

Ков.-Фуч. – Коваль-Фучило І. Сучаний стан побутування весільного обряду на Закарпатті. *Весільна обрядовість у часі і просторі*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Одеські етнографічні читання». Одеса: Вид-во КП ОМД, 2010. С. 143–151.

Куз. – Кузеля З. Бойківське весіле в Лавочнім (Стрийського повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1908. Т. X. С. 121–150.

Кузів – Кузів І. Жите-буте, звичаї і обычаї гóрського народу. *Зоря*. Львів, 1889. Ч. XVII. С. 282–287; Ч. XVIII. С. 299–302; Ч. XIX. С. 317–320.

Кур. – Курило В. Діалектний словник Болехівщини. *Діалектологічні студії. II. Слово – словник – корпус*. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2018. С. 323–332.

Левин. – Левинський В. Бойківське весіле в Доброгостові (Дрогобицького повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Львів, 1908. Т. X. С. 101–120.

Леньо¹ – Леньо Т. Весільна обрядовість бойків Закарпаття. Передвесільний етап (за матеріалами експедицій та рукописних матеріалів). *Весільна обрядовість у часі і просторі*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Одеські етнографічні читання». Одеса: Вид-во КП ОМД, 2010. С. 203–216.

Леньо² – Леньо Т. Початковий етап весільної обрядовості бойків Закарпаття (середина ХХ століття). *Етнічна історія народів Європи*. 2012. Вип. 38. С. 61–74.

Мат. – Матейко К. Український народний одяг: Етнографічний словник. Київ: Наукова думка, 1996. 195 с.

Матіїв – Матіїв М. Словник говірок центральної Бойківщини. Київ–Сімферополь: Ната, 2013. 602 с.

Мис. – Мисевич О. Український весільний обряд у Бойківщині. Львів: Наш лемко, 1937. 89 с.

Он. – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: у 2-х ч. Київ: Наукова думка, 1984.

Пісні – Пісні з Львівщини / упоряд. Ю. Корчинський. Київ, 1988. URL: <https://nashe.com.ua/song/12738> (дата звернення: 20.09.2021).

Свенц. – Свенціцький І. Бойківський говір села Бітля. *Затиски Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. Львів, 1913. Т. СХІV. С. 117–153.

Сокіл – Фольклорні матеріали з Отчого краю / упоряд.: В. Сокіл і Г. Сокіл. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1998. 615 с.

ФАКУФ – Фольклорний архів кафедри української фольклористики ім. акад. Філарета Колесси Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Фр. – Галицько-руські народні приповідки: у 3-х т. / упоряд. І. Франко: 2-ге вид. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. Т. I–III.

Хібеба 2014 – Хібеба Н. Словник весільної лексики бойківських говірок: способи тлумачення назв. *Тенденції розвитку української лексики та граматики / за ред. І. Кононенко, І. Митнік, С. Романюк*. Варшава; Івано-Франківськ, 2014. Ч. I. С. 134–147.

Schn. – Schnaider J. Z życia górali nadłomnickich. Wesele w Perehińsku. *Kwartalnik etnograficzny. Lud*. 1912. Т. XVIII, з. I–IV. S. 141–153.

REFERENCES

- Boiko, I. *Kharchuvannia boikiv*. Retrieved from: [In Ukrainian].
- Borysenko, V. K. (1988). *Vesilni zvychai ta obriady na Ukraini: Istoryko-etnografichne doslidzhennia*. Kyiv: Naukova dumka [In Ukrainian].
- (Chuplak A. M., Personal communication, July 10, 2008) [in Ukrainian].
- Diakiv, R. (Ed.). (2014). *Entsyklopediia Boikivshchyny: liudy, mova*. Kyiv: Zertsalo [In Ukrainian].

Folklornyi arkhiv kafedry ukrainskoi folklorystyky im. akad. Filareta Kolessy Lvivskoho natsionalnoho universytetu im. Ivana Franka.

Franko, I. & Roshkevych, O. (Comps.) (1886). Obriady i pisni vesilni liudu ruskoho v seli Lolyn Stryiskoho povitu. In Shubravska, M. (Comp.). (1970). *Vesillia*: in 2 books. (Book 2, pp.73–124). Kyiv: Naukova dumka [In Ukrainian].

Franko, I. (Comp.). (2006). *Halysko-ruski narodni pryovidky*: in 3 vols. (2nd ed.). (Vol. 1–3). Lviv [In Ukrainian].

Halaichuk, V. (Comp.). (2012). *Boikivski patsorky: narodni pisni sela Vovche Turkivskoho raionu z holosu Liubovi Fedkiv*. Lviv: Kamula [In Ukrainian].

Halko, O. (2001). Tradytzii ukladennia shliubu boikiv Karpat (kin. XIX – persha pol. XX st.). *Etnichna istoriia narodiv Yevropy – Ethnic history of European Nations*, 10, 40–44. Retrieved from: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe [In Ukrainian].

Hlibchuk, N. (Comp.). (2005). *Ukrainski hovirky pivdenno-zakhidnoho narichchia: Teksty*. Lviv: Vydavnychi tsestr LNU im. I. Franka [In Ukrainian].

Hnatiuk, V. (1908). Boikivske vesilie v Mshantsy (Starosambirskoho povita). *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii*. (10), 1–29. Lviv [In Ukrainian].

Hoshko, Yu., (Ed.). (1983). *Boikivshchyna. Istoryko-etnografichne doslidzhennia*. Kyiv: Naukova dumka [In Ukrainian].

Khibeba, N. (2014). Slovyk vesilnoi leksyky boikivskykh hovirok: sposoby tlu-machennia nazv. In Kononenko, I., Mytnik, I. & Romaniuk, S. (Eds.). *Tendentsii rozvytku ukrainskoi leksyky ta hramatyky* (1, pp. 134–147). Varshava–Ivano-Frankivsk [In Ukrainian].

Kmit, Yu. (1908). *Boikivske vesilie v Hvizdtsy* (Turchanskoho povita). *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii* (10), 82–100. Lviv [In Ukrainian].

Kmit, Yu. (1934). *Slovyk boikivskoho hovoruu*. Sambir. Retrieved from: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Kmit_Yurii/Slovyk_boikivskoho_hovoruu.pdf?](https://shron1.chtyvo.org.ua/Kmit_Yurii/Slovyk_boikivskoho_hovoru.pdf?) [In Ukrainian].

Korchynskyy, Yu. (Comp.). (1988). *Pisni z Lvivshchyny*. Kyiv. Retrieved from: <https://nashe.com.ua/song/12738> [In Ukrainian].

Koval-Fuchylo, I. (2010). Suchasnyi stan pobutuvannia vesilnoho obriadu na Zakarpatti. Abstracts of papers ‘2010: *Vesilna obriadovist u chasi i prostori* (pp. 143–151). Odesa: Vydavnytstvo KPOMD S. [In Ukrainian].

Kurylo, V. (2018). Dialektnyi slovyk Bolekhivshchyny. *Dialektolohichni studii* (Vol. 11: Slovo – slovyk – korpus, pp. 323–332). Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU [In Ukrainian].

Kuzelia, Z. (1908). Boikivske vesilie v Lavochnim (Stryiskoho povita). *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii* (10), 121–150. Lviv [In Ukrainian].

Kuziv, I. (1889). Zhytie-butie, zvychai y obychai hōrskoho narodu. *Zoria* (17, pp. 282–287; 18, pp. 299–302; 19, pp. 317–320). Lviv [In Ukrainian].

Leno, T. (2010). Vesilna obriadovist boikiv Zakarpattia. Peredvesilnyi etap (za materialamy ekspedytsii ta rukopysnykh materialiv). Abstracts of papers ‘2010: *Vesilna obriadovist u chasi i prostori* (pp. 203–216). Odesa: Vydavnytstvo KPOMD [In Ukrainian].

Leno, T. (2012). Pochatkovi etap vesilnoi obriadovosti boikiv Zakarpattia (seredyna XX stolittia). *Etnichna istoriia narodiv Yevropy – Ethnic History of European Nations*, 38, 61–74 [In Ukrainian].

Levynskyy, V. (1908). Boikivske vesilie v Dobrohostovi (Drohobyt'skoho povita). *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnologii* (10), 101–120. Lviv [In Ukrainian].

Mateiko, K. (1996). *Ukrainskyi narodnyi odiah: Etnohrafichnyi slovnyk*. Kyiv: Naukova dumka [In Ukrainian].

Matiiv, M. (2013). *Slovnyk hovirok tsentralnoi Boikivshchyny*. Kyiv, Simferopol [In Ukrainian].

Mysevych O. (1937). *Ukrainskyi vesilnyi obriad u Boikivshchyni*. Lviv: Nash Lemko [In Ukrainian].

Onyshkevych, M. (1966). Slovnichky ta slovnyky boikivskykh hovirok. *Visnyk Lvivskoho ordena Lenina derzhavnoho universytetuim. I. Franka. Seria filolohichna – Visnyk of the Lviv State University, Series Philology*. Lviv: LDU im Ivana Franka, 4, 94–100 [In Ukrainian].

Onyshkevych, M. I. (1984). Slovnyk boikivskykh hovirok: in 2 parts. Kyiv: Naukova dumka [In Ukrainian].

Schnaider, J. (1912). Z życia górali nadłomnickich. Wesele w Perehińsku. *Etnographic Quarterly*, 18, 141–153 [In Polish].

Sokil, V. & Sokil, H. (Comps.). (1998). *Folklorni materialy z Otchoho kraiu*. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy [In Ukrainian].

Svientsitskyi, I. (1913). Boikivskyi hovir sela Bitlia. *Zapysky Naukovoho tovarystva im. T. Shevchenka* (Vol. 114, pp. 117–153). Lviv [In Ukrainian].

Vakaliuk, Ya. Yu. (1978). Vesilna leksyka v hovirkakh Prykarpattia. Abstracts of papers '78: *Problemy doslidzhennia dialektnoi leksyky i frazeolohii ukrainskoi movy* (pp. 9–10). Uzhhorod [In Ukrainian].

Vasylechko, L. (2006). *Taina vesilnoho obriadu*. Ivano-Frankivsk: Tipovit [In Ukrainian].

Zborovskiy, P. (Comp.). (2013). *Boikivski latkanky*. Lviv: Ukr. akad. Drukarstva [In Ukrainian].

Zdoroveha, N. (1974). *Narysy narodnoi vesilnoi obriadovosti na Ukraini*. Kyiv: Nauk. Dumka [In Ukrainian].

СПИСОК НАЗВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ТА ЇХНІХ СКОРОЧЕНЬ

Б – Бабино Старосамбірського р-ну Львівської обл.

Бг – Богрівка Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.

Бгт – Багнувате Турківського р-ну Львівської обл.

Бк – Боберка Турківського р-ну Львівської обл.

Бн – Бачина Старосамбірського р-ну Львівської обл.

Бнв – Беньова Турківського р-ну Львівської обл.

Бр – Бориня Турківського р-ну Львівської обл.

Бс – Бусовисько Старосамбірського р-ну Львівської обл.

Бт – Бітля Турківського р-ну Львівської обл.

Бч – Біличі Старосамбірського р-ну Львівської обл.

В – Воля Старосамбірського р-ну Львівської обл.

ВБ – Верхній Бистрий Міжгірського р-ну Закарпатської обл.

ВВ – Верхне Висоцьке Турківського р-ну Львівської обл.

ВВл – Велика Волосянка Старосамбірського р-ну Львівської обл.

ВВт – смт Верхні Ворота Міжгірського р-ну Закарпатської обл.

Вл – Волосянка Сколівського р-ну Львівської обл.

- ВЛн – Велика Лінина Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Влж – Верхній Лужок Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Влк – Великосілля Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Влш – Волошиново Старосамбірського р-ну Львівської обл.
ВСт – Верхня Стинава Стрийського р-ну Львівської обл.
ВСш – Велика Сушиця Старосамбірського р-ну Львівської обл.
ВТ – Верхній Турів Самбірського р-ну Львівської обл.
Вч – Вовче Турківського р-ну Львівської обл.
Вш – Вишків Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
ВЯб – Верхня Яблунька Турківського р-ну Львівської обл.
Гв – Гвоздець Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Гк – Галівка Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Гкл – Гукливий Воловецького р-ну Закарпатської обл.
Гл – Головецько Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Глб – Глибоке Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Глбк – Глибоке Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.
Гр – Грозьово Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Грб – Грабовець Сколівського р-ну Львівської обл.
Д – колишне с. Дидьова Турківського р-ну Львівської обл.
Дб – Доброгостів Дрогобицького р-ну Львівської обл.
Дв – Довжик Сколівського р-ну Львівської обл.
Дз – Дзвиняч Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.
ДзГ – Дзвиняч Горішній → Шандровець
Дл – м. Долина Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
Дн – Дністрик Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Ж – Жукотин Турківського р-ну Львівської обл.
Жд – Жденієво Воловецького р-ну Львівської обл.
Жп – Жупани Сколівського р-ну Львівської обл.
Зб – Зубриця Турківського р-ну Львівської обл.
Зв – Завадка Сколівського р-ну Львівської обл.
Зк – Заколоть Дрогобицького р-ну Львівської обл.
І – Ісаї Турківського р-ну Львівської обл.
Іл – Ільник Турківського р-ну Львівської обл.
Кб – Кобло Самбірського р-ну Львівської обл.
Кз – Кузьминець Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Кзв – Козеве Сколівського р-ну Львівської обл.
Кзк – Козаківка Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
Кк – Кривка Турківського р-ну Львівської обл.
Кл – Келечин Міжгірського р-ну Закарпатської обл.
Км – Комарники Турківського р-ну Львівської обл.
Кн – Кіндратів Турківського р-ну Львівської обл.
Кнг – Княгинин – колишне село, передмістя сучасного Івано-Франківська.
Тепер – у складі міста.
Кр – Коростів Сколівського р-ну Львівської обл.
Крн – Кринята Турківського р-ну Львівської обл.
Крш – Крушельниця Сколівського р-ну Львівської обл.

- Кс – Красне Рожнятівського р-ну Львівської обл.
Ксм – Космач Богородчанського р-ну Львівської обл.
Кт – Катина Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Кч – Корчин Сколівського р-ну Львівської обл.
Л – Лолин Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
Лб – Либохора Турківського р-ну Львівської обл.
Лб_С – Либохора Сколівського р-ну Львівської обл.
Лбх – Лібухова Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Лв – Лавочне Сколівського р-ну Львівської обл.
Лг – Луги Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Лз – Лозянський Міжгірського р-ну Львівської обл.
Лк – Луквиця Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.
Лм – Лімна Турківського р-ну Львівської обл.
Лп – Лопушанка Турківського р-ну Львівської обл.
Лпв – Липовиця Рожнятівського р-ну Львівської обл.
ЛпХ – Лопушанка-Хомина Самбірського р-ну Львівської обл.
Лс – Лосинець Турківського р-ну Львівської обл.
Лц – Лецівка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Мж – Міжгір'я Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.
Мл – Мельничне Турківського р-ну Львівської обл.
Мр – Муроване Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Мт – Матків Турківського р-ну Львівської обл.
Мх – Махнівець Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Мхн – Мохнате Турківського р-ну Львівської обл.
Мш – Мшанець Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Н – Нижнє Самбірського р-ну Львівської обл.
Нб – Небилів Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Нвц – Новиця Калуського р-ну Івано-Франківської обл.
НГс – Нижнє Гусне Турківського р-ну Львівської обл.
Нд – Недільна Старосамбірського р-ну Львівської обл.
НРж – Нижня Рожанка Сколівського р-ну Львівської обл.
Нч – Нагуєвичі Дрогобицького р-ну Львівської обл.
НЯб – Нижня Яблунька Турківського р-ну Львівської обл.
Оп – Опорець Сколівського р-ну Львівської обл.
Ор – Орів Сколівського р-ну Львівської обл.
Орв – Орявчик Сколівського р-ну Львівської обл.
Ос – Осмолода Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Пг – Погар Сколівського р-ну Львівської обл.
Пд – Підгородці Сколівського р-ну Львівської обл.
Пдс – Підсухе Дрогобицького р-ну Львівської обл.
Пк – Побук Сколівського р-ну Львівської обл.
Пл – Плав'я Сколівського р-ну Львівської обл.
Плк – Плоске Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Пр – Присліп Турківського р-ну Львівської обл.
Прг – смт Перегінське Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Прс – Присліп Міжгірського р-ну Закарпатської обл.

- Пт – Петранка Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Рз – Розлуч Турківського р-ну Львівської обл.
Рк – Рекіти Міжгірського р-ну Львівської обл.
Рп – Ріп'яна Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Рс – Росохи Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Св – Свидник Турківського р-ну Львівської обл.
Сд – Саджава Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.
Сбч – Стрільбище Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Скл – м. Сколе Сколівського р-ну Львівської обл.
Сл – Сливки Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Слв – смт Славське Сколівського р-ну Львівської обл.
Сн – Сенечів Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
СНБ – Слобода-Небилівська Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Спс – Спас Старосамбірського р-ну Львівської обл.
СР – Стара Ропа Старосамбірського р-ну Львівської обл.
СС – м. Старий Самбір Львівської обл.
Ств – Старява Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Стр – Стрільки Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Сх – Східниця Дрогобицького р-ну Львівської обл.
Схд – Суходіл Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.
Сш – Страшевичі Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Сщц – Сушиця Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Т – Тур'є Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Тв – Тершив Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Тн – Торунь Міжгірського р-ну Львівської обл.
Тп – Топільниця Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Тр – Труханів Сколівського р-ну Львівської обл.
Трл – Терло Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Тс – Тисовиця Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Тсв – Тисовець Сколівського р-ну Львівської обл.
Тсв_Д – Тисів Долинського р-ну Івано-Франківської обл.
Тх – Тухолька Сколівського р-ну Львівської обл.
Тхл – Тухля Сколівського р-ну Львівської обл.
Тш – Тишівниця Сколівського р-ну Львівської обл.
Уж – Уріж Дрогобицького р-ну Львівської обл.
Ул – Уличне Дрогобицького р-ну Львівської обл.
Ур – Урич Сколівського р-ну Львівської обл.
Хв – Хашів Турківського р-ну Львівської обл.
Ч – Чаплі Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Цн – Цінева Рожнятівського р-ну Львівської обл.
Шм – Шум'яч Турківського р-ну Львівської обл.
Шн – Шандровець (колись – Дзвиняч Горішній) Турківського р-ну Львівської обл.
Яб – Яблунів Турківського р-ну Львівської обл.
Яв – Явора Турківського р-ну Львівської обл.
ЯЗм – Ясениця-Замкова Старосамбірського р-ну Львівської обл.
Ял – Ялинкувате Сколівського р-ну Львівської обл.

Ям – Ямельниця Сколівського р-ну Львівської обл.

Яс – Ясень Рожнятівського р-ну Івано-Франківської обл.

Яск – Ясінка Турківського р-ну Львівської обл.

Ясл – Ясениця-Сільна Дрогобицького р-ну Львівської обл.

Ясн – Ясениця Турківського р-ну Львівської обл.

Nataliia Khibeba

Associate Professor at the

Department of Ukrainian Applied Linguistics

Ivan Franko National University of Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1098-3082>

e-mail: khibeba@ukr.net

DICTIONARY OF WEDDING VOCABULARY OF BOYKO'S DIALECTS: SPECIFICS OF THE REGISTER AND METHODS OF REPRESENTATION

The presented paper grounds the importance of compiling dialect dictionaries that could represent the vocabulary of wedding ceremonies. Dictionaries of this type are important for the multi aspected study of dialects, as they form a cadastre of common dialect dictionary – the source of facts for promising studies in lexicology, language history, comparative studies, etc.

One of the variants of organizing the regional dialect dictionary of wedding vocabulary on the examples of Boyko's dialects is presented. It is based on available folklore and ethnographic materials, lexicographic and linguogeographical sources, corpora of dialect texts, archives of dialectological expeditions, and the author's own records, collected by field method in the villages of Boyko's region in Lviv and Ivano-Frankivsk regions.

It is determined that by the nature of the colloquial vocabulary representation it is a dialect thematic dictionary. It contains elements of ethnographic commentaries, which certify both ritual (names of wedding stages, ceremonies, participants, spiritual and material components of the rite) and commonly used nominations that become a source of lexicon enrichment developing its semantics. A considerable number of archaic words have been recorded.

Emphasis is made on the importance of extensive quotations, illustrations, fragments of coherent speech, especially in the absence of nomination; on the need to visualize dictionary articles, which will provide a clearer idea of the denotation of the wedding ceremony and provide interpretation, as well as the need for linguistic maps for dictionary articles that show the spatial variability of lexical tokens.

Keywords: Boyko's dialects, wedding vocabulary, dialect dictionary, dictionary article, lexicography.